Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Серлo

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 15 декабрь, 1977 шу. ● № 149 (5816). ● Мах 2 кеп.

«Союз-26» яхача космически кема командир Ю. В. Романенко.
В. ЧЕРЕДИНЦЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

«Союз-26» яхача космически кема бортинженер Г. М. Гречко.
В. ЧЕРЕДИНЦЕВЕИ А. ПУШКАРЕВИ сурт.
ТАСС фотохроника.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1977 шера 13 декабре хилар КПСС Центральни Комитета аргIанара Пленум.

Пленумо ладийгIар СССР Министрий Совета Председатела заместитела, СССР Госплана председатела нов. Н. К. Байбакова «1978 шера СССР экономически социальнои дегIайоалаяра Паччахьалкхен планах», СССР финансай министра нов. В. Ф. Гарбузова «1978 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджетахи 1976 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи» яьча докладашка.

Цу докладий хьакъехьа пренешка къамаьлаш дир: новкъосташа А. П. Ляшкос — Украински ССР Министрий Совета председатела, М. А. Пономарева — КПСС Владимирски обкома хьалхарча секретара, Г. А. Алиева — Азербайджана Компарте ЦК хьалхарча секретара, М.-С. И. Умаханова — КПСС Дагестански обкома хьалхарча секретара, Б. Ф. Братченкос — СССР кIора боаккхача промышленноста министра, Б. Н. Ельцина — КПСС Свердловски обкома хьалхарча секретара, М. П. Трунова — КПСС Белгородски обкома хьалхарча секретара, И. Г. Кэбина — Эстоне Компарте ЦК хьалхарча секретара.

Пленуме дIаьхха къамаьл дир КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. Л. И. Брежнева.

Дийцача дешаех КПСС ЦК Пленумо тIайийцар кепатоха соцам. Цу тIа ший болх чакхбаьккхар КПСС ЦК Пленумо.

1978 ШЕРА СССР ЭКОНОМИЧЕСКИИ СОЦИАЛЬНОИ ДЕГIАЙОАЛАЯРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНЕИ СССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТЕИ ПРОЕКТЕХ

1977 ШЕРА 13 ДЕКАБРЕ КПСС ЦК ПЛЕНУМО ТIАЙЙЦА СОЦАМ

1978 шера СССР экономически социальнои дегIайоалаяра Паччахьалкхен планеи СССР Паччахьалкхен бюджетеи проекташ керттерча даькъе къоабалйойла, хIаьта СССР Лакхехьарча Совета сессе ювцара дIачу а лойла.

КПСС ЦК Пленумо белгалду ерригача партийни, советски, боахама, профсоюзни, комсомольски организацей керттера декхар 1978 шера оттаяь заданеш хIара къахьегама коллективо, районо, городо, областа, краяс, республико кхоачашъелга Iалашдаь ца Iеш тIеххкоачашъелга а Iалашдар долга. Цох хургда экономика дегIайоалаяра юкъедикхьа доккха дакъа, ерриге иттлагIа пятилетка кхоачашъяра боккхача лоархIаме гIулакх.

Союзни республикай компартей ЦК-ша, парте крайкомаша, обкомаша, окружкомаша, горкомаша, райкомаша, партийни организацеша, министерствашеи ведомствашеи, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева Пленуме даьча къамаьлацарча положенешеи выводашеи ма-яххара, шоай уйла тIаяхийта еза производства эффективности балха дикали айяра, хьакхеллача экономически потенциалах дикагIа пайда эцара, капитальни вложенеш лоархIамеча пусковой объекташка хьагулъярай керттера фондаш шоай ханнахьа балха юкъейоалаярай, Iилма-технически прогресси производствана интенсификаци елгеи мамогга сихдара, къахьегама овсарле лакхъяра, советски халкъа вахара хьал дIахо айдара духьа кхомбара режим чIоагIъяра декхараш практически кхоачашдар духьа.

Из дар духьа кхы а шерагIа йоаржае еза промышленноста, юрта боахама, гIишлошъеча, транспорта, кхыча доакъой къахьегамхой социалистически яхь, къаьстта уйла тIаяхийта еза боахама чурча торонех ма-могга дукхагIа пайда эцара, дIадодар кIезиг а деш хьахулар дуккха дукхагIа хилийтара, дикагIйола опыт юкъейоалаяра, производства новаторий инициатива дIайоаржаяра, дикала хьокхамаш тоадара массаза а йоакхо е, тIайийца доккхагIдола социалистически декхараш кхоачашделга Iалашде деза.

КПСС ЦК уйла тIайохийт хIанзарча хьалашка партийни, паччахьалкхен, боахама кулгалдара дерригача доакъошка организованности бехктоккхами айбар, планови заданеш кхоачашъяра тIехьа лоаттабу тIахьожам чIоагIбар, производственнии къахьегамеи дисциплина дIахо чIоагIъелга боккха лоархIам болаш хилара.

КПСС Центральни Комитет чIоагIа тешаш я вай Даьхен болхлоша, колхозхоша, халкъа боахама дерригача доакъой специалисташа, гIулакхерчанаха 1978 шерах тIагIертта къахьега шу хулийтаргхиларахи КПСС XXV съездо хьалхашка оттадаь исторически декхараш кхоачашдеча керда толамаш доахаргхиларахи.

Станци «Салют-6» дIахо никъ беш я

НИКЪ БАРА УПРАВЛЕНИ Ю ЦЕНТР. 13 декабрь. (ТАСС). Московски ханах 14 сахьат доаллаш «Салют-6» яхача орбитальни Iилман станце Лаьттана гонахьа 1188 го баьккхаб, царех 34 — экипаж борта тIа а йолаш. Станци лелара траекторе параметраш иштта я:

— Лаьттан тIера эггара гаьна ялар — 363 километр;
— Лаьттан тIера эггара кIезигагIа гаьна ялар — 337 километр;
— го боаха ха — 91,4 минот;
— орбита оагIора ялар — 51,6 градус.

Станце экипажа кхоалагIа ди Iуйрийна бархI сахьат даьлча доладелар, хIаьта ах бийса яллалца дIахьоргдолаш а да. Дозал доацача хьалашка космонавташ Iомабалара процесс боарраме дIайода.

ТIатеIIа болх беш хиина денош дIадаьнначул тIехьагIа никъ бара программага хьежжа тахан экипажа салаIа ди деннад. Космонавташ Романенкои Гречкои иштта станце цхьайолча бортови системашкеи аппаратурагеи профилактически хьожаш а контрольни тохкамаш деш а ба.

Телеметрически информацеи экипажа докладашеи хьахьокхачох станце бортови системаш боарраме болх беш я.

«Салют-6» яха станци дIахо никъ беш я.

ХЬИНАРЕРЧА КЪАХЬЕГАМЦА ЧIОАГIБЕ ДАЬХЕН НИЗ

ЙИСАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА БАРХIЛАГIА СЕССИ

Йоккхача Кремлевски дворецe 14 декабре хьайийллар йисазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета бархIлагIа сесси. Цу сессень хьалхха вай халкъа а паччахьалкхен а вахаре йоккхийи лоархIамеи событеш хилар—марксизма-ленинизма идеяш эшалургйоацаш хиларав социалистически строя низаи къаьгга дола тешал а хиина дIаэтта событеш. Советски адамаша хьинар айдаларцеи дегаштта тоам хиларцеи тIайийцар СССР керда Конституци. Советски халкъо а дерригача прогрессивни адамлено а торжественно белгалдаьккхар Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизар. КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра наькъа хьалдда йола программа санна тIайийцар мехка партийни, паччахьалкхен, боахама, общественни организацеша, дерригача советски халкъо СССР Лакхехьарча Совета аргIап йоацача вархIлагIча сессеи Советски паччахьалкхен юбилейна хетаьча торжественни заседанеи КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева даь къамаьлаш. Пятилетка кхоалагIа шу хьинарерча къахьегамца белгалдоаккхилга. Даьхен низ чIоагIбелга — иштта да Советий мехка къахьегамхоша кхоачашде лерхIар.

СССР Лакхехьарча Совета сесси хилалехьа хьалхарча дийнахьа КПСС ЦК Пленум хилар, цига дIаьхха къамаьл дир новкъоста Л. И. Брежнева.

Пленумо керттерча даькъе могайир 1978 шера СССР экономически социальнои дегIайоалаяра Паччахьалкхен планеи СССР Паччахьалкхен бюджетеи проекташ, уж СССР Лакхехьарча Совета сесси хьожаргйолаш хьачуялулга а соцадир.

БархIлагIа сесси хьайийллар Iуйрийна 11 сахьат даьлча Союза Советеи Къамий Советеи цхьана еча заседанеца.

Депутаташа цхьа барт а болаш сессе ден повесткеи балха порядоки чIоагIйир.

Сессе дувца оттадаьд ер дешаш:

1. СССР Лакхехьарча Совета Президиума членаш хоржилга.

Из дош оттаду СССР Лакхехьарча Совета Президиумо.

2. 1978 шера СССР экономически социальнои дегIайоалаяра Паччахьалкхен планах.

Из дош оттаду СССР Министрий Совето.

3. 1978 шера йолча Паччахьалкхен бюджетахи 1976 шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи.

Из дош оттаду СССР Министрий Совето.

4 СССР Лакхехьара суд хоржилга.

Из дош оттаду СССР Лакхехьарча Совета Президиумо.

5. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIделга.

Из дош оттаду СССР Лакхехьарча Совета Президиумо.

Хьалхарча деша хьакъехьа къамаьл дир КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара депутата М. А. Суслова. Депутаташка ше къамаьл деш цо аьлар:

СССР Конституце 120-ча статьяга хьежжа СССР Лакхехьарча Совета Президиуме хорж Лакхехьарча Совета Президиума Председатель, Председатела хьалхара заместитель, Председатела пхийтта заместитель — хIара союзни республикагара цхьацца, Президиума секретарь. СССР Лакхехьарча Совета Президиума 21 член юкъе а волаш.

ХIанз СССР Лакхехьарча Совета Президиума членаш болаш 18 депутат ва. Конституце ма-яххара кхы тIа кхо депутат харжа веза вай Лакхехьарча Совета Президиума членалла.

КПСС Центральни Комитета нийса хет СССР Лакхехьарча Совета Президиума составе депутаташ новкъост Шибаев Алексей Иванович — ВЦСПС председатель, новкъост Пастухов Борис Николаевич — ВЛКСМ ЦК Хьалхара секретарь, новкъост Федоров Евгений Константинович — академик харжача.

СССР Лакхехьарча Совето цхьа барт а болаш соцам бир СССР Лакхехьарча Совета Президиума членалла депутаташ А. И. Шибаев, Б. Н. Пастухов, Е. К. Федоров харжа.

Заседане председателал деш хиинача Союза Совета председатела депутата А. П. Шитикова предложени елар дувца оттадаьча шоллагIчеи кхоалагIчеи дешага хьожилга дIадоладе аьнна. «1978 шера СССР экономически социальнои дегIайоалаяра Паччахьалкхен планах» доклад йир СССР Министрий Совета Председатела заместитель, СССР Госплана председатела депутата Н. К. Байбакова.

Цул тIехьагIа «1978 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджетахи 1976 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи» доклад йир СССР финансай министра депутата В. Ф. Гарбузова.

Цу тIа чакхъяьлар СССР Лакхехьарча Совета Палаташа цхьана яь хьалхара заседани.

(ТАСС).

ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЕРГЬЯ ПЯТИЛЕТКА КХАЬ ШЕРА ЗАДАНИ!

ЯХЬЕ ХЬАЛХА ЛАТТ

Пятилетка кхаь шера задани СССР керда Конституци тIайийца шу дузача 7 октябре кхоачашъяра Горячеводски бурув тохара балхий управлене дIайолаяьча инициатива чIоагIа раьзз - хиннаб «Жилгражданстрой» треста СМУ-1 гIишлонхой. Укх юбилейни шерарчул а дикагIа къахьега лерхI, цар дIахо.

ГенподрядагIа гIишлон - монтажни балхаш дара цхьайтта бетта план 103 процент кхоачаш а еш, соахка цу юкъа даьрел 58.7 процент дукхагIа гIишлон балхаш даьд цар. Цхьайтта бетта планагIа лаьрхIачул совгIа 233 эзар сома маьха балхаш даьд управлене коллективо. Ший низаца гIишлон балхаш дара цхьайтта бетта план 105,2 процент кхоачашъяьй цо. Соахка цхьайтта бетта даьрел 10,6 процент дукхагIа даьд ший низаца дуккха гIишлон - монтажни балхаш. Цхьайтта бетта планал совгIа 73 эзар сом мах бола гIишлонмонтажни балхаш даьд управлене гIишлонхоша.

Къаьстта дика къа а хьегаш, управлене участкашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхалатташ я Шаповаленко Геннадий Константиновича кулгалдеча цхьоалагIча гIишлон участка коллектив. ГIишлонмонтажни балхаш дара цхьайтта бетта план 109.2 процент кхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа 495 эзар сома маьха гIишлон балхаш даьд цо.

Шоай хьинар кхы тIа а айдаь къахьегаш болча СМУ-1 гIишлонхоша дерригача технико - экономически хьокхамий шера плани тIайийца социалистически декхараши 20 декабре кхоачашде лерхI.

* * *

Шера план ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаяьй Н. Анисимова шIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода дуккхача цехий, установкай коллективаша. ХIанзле дикка тIеххкоачашъяьй шера план. Царна юкъе хьалхалаттачарех я Гасанов Заид Юсуповичи Васильева Лидия Николаевнаи керте латтача ший установка технологаши Румянцев Петр Ивановича кулгалдеча кхоалагIча цеха коллективи. ХIанз тIадоагIача шера январеи февралеи беттай чотах къа а хьегаш, юбилейни шера планал совгIа хIанзалехьа цар арахийцай итташ эзараш сомий маьха мехкдаьтта продукци.

Иштта хьинаре къа а хьегаш социалистически яхье хьалха латташ я Пашков Николай керте латтача № 43-2 йолча установка коллектив. Мехкдаьтта продукци арахецара шера план 2 декабре кхоачашъяьй. Цул дукха тIехьаюсаш яц Коровин Николай Георгиевича кулгалдеча бархIлагIча цеха коллективи Колесников Анатолий Алексеевич керте латтача цхьоалагIча цеха технологаши. Цар 8—10 декабре денз пятилетка кхоалагIча шера календарагIа къахьег.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГ

Юбилейни шу толамца чакхдаккхара тIагIертта къовсам лоаттабош ба Карабулакски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараш. Керда техникеи дикагIйола технологии производствана юкъекхахьарах цар вIаштIехьдаьннад дIабахача цхьайтта бетта 22274 метр бурув тоха. Из хул планагIа лаьрхIачул дуккха дукхагIа. ТIатIа ший къахьегама толамаш тоадеш дIаболабир управлене коллективо декабрь бутт я. Цудухьа бурув тохара шера план ханал дуккха хьалха кхоачашъярах рапорт деннад цо. Ер шу чакхдалалехьа планал совгIа тохаргда лаьттан чехаш гехкараша ши эзар совгIа метр бурув.

Укх шера цар кхояьй 5,7 миллион киловатт-сахьат электроэнерги. Бурув тохарга дIабола мах лохбарах паччахьалкхенна кходаьд ши миллион совгIа сом. Бурув тохара сухал лакхъяра цхьайтта бетта план 28,5 процент тIеххкоачашъяьй.

Управленерча ворхI бурувдеттача бригада ханал массехк бутт хьалха кхоачашъяьй бурув тохара юбилейни шера план. Царех я мастераш С. А. Хохоев, В. А. Андриясов, Н. В. Редьков, С. Ш. Шмаконянц, В. И. Неткачев, кхыбараш керте латта бурувдетта бригадаш.

ТIехдика къахьегаш ба укх юбилейни шера вышкомонтажникаш а. ХIанзлехьа шера планал совгIа цар хьалъяьй цхьа буровой, хIаьта шу чакхдалалехьа кхы а планал совгIа хьалъергья ши буровой. Укхаза социалистически яхье хьалха латт «Знак почета» яхача ордена кавалер Мовлаев Ювсап керте латта бригада.

А. БАКАЛЮК.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬ ВӀАШТӀЕХЬЙОАККХАШ

«Яхь мишта вӀаштӀехьйоаккхаргья», «Сийлахь - йоккха почин» яхача шийн балхаш тӀа В. И. Ленина, дог тешадеш дола масалаш а кхувлаш, хьахьекхад къахьегама еча капиталистически интенсификаце лерхӀар нах боацабелга хилар, вай мехка хӀаравие шийна, паргӀатача социалистически общестaна беркате къахьегаш хилар, уж шоайла вӀаши цхьанка а тайпара тара ца хилар: «Конкуренце маӀан, — яздаьд В. И. Ленина, — бахача наьха, царех дуккха а дукхагӀа барий, къахьегамхоех деэткъе ткъестлагӀча даькъа кхетам, денал, хьинар цӀаккха, а из хезача, аккагӀча тайпара ӀотеӀаделга хилар, иштта яхьа меттел финансови киловзалаш леласлга, социальни лоаме тӀа лакхехьа латтараштa несел делга хилар.

Социализмо яхь йоа ца ярал совгӀа, кхы тӀа а духхьашха хьахулийт из белггала шерра, белггала дуккхача наха юкъе дӀайоаржаяра, дуккха а дукхагӀа болча къахьегамхошка шоаш хьахьокха, шоай хьинар ма-дарра тӀадахийта, халкъа юкъе лакъаргбоацача хьаста чура духъювла а капитализмо эзарашцеи миллионашцеи Ӏийда, ӀотеӀаяь, садикъа талакташ хьагучаяха йиш хулийтача балха уж дӀаоттабара йола торо. ХӀанз, социалистически правительство Ӏаьдала керте эттача хана, вай декхар — яхь вӀаштӀехьъяккхар».

КПСС XXV съезда решенеш. Еррингсоюзни социалистически яхьа хьакъехьара КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцам кхоачаш а беш, Назрановски района партийни общественни организацеша дикка тоаяьй къахьегамхой социалистически яхь, кийч а деш чакхдоах моральни материальни поощрени ергйола гӀулакхаш, производственни участкашка къахьегама хьалаш тоадара дешаш къестаду.

Района къахьегамхой, берригача мехка а санна, доккхача хьинарца юкъебахаб КПСС XXV съезда исторически решенеш, паччахьалкхен планаш, Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара сийна тӀаийца доккхагӀдола социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара дӀайолаяьча социалистически яхьа. Эггара хьалхара пятилетка йолаеннача юкхье, болх беш 100 гаргга саг а волаш, 3 промышленни предприяти мара яцар районе, хӀаьта тахан укхаза болх беш я алхха коммунистически къахьегама ударникех эзар совгӀа саг а волаш йола 17 промышленни, транспортни, гӀишлошъю предприяти. Алхха районе эггара йоккхагӀа йолча шин предприяте — ГӀ. Ахриева цӀерагӀча «Электроинструмент» яхача заводеи трикотажни фабрикеи къахьегаш 3 эзар гаргга болхлойи гӀулакхера нахи ба. «Электроинструмент» яхача завода машинашъераша арахеца продукци вай мехка меттел дунен тӀарча дукххача мехкашка а хоатташ я.

Даьхенна къахьегама совгӀаташ кийндеча ондо дакъа лаьцар района промышленни предприятеша.... Ханал хьалха, 21 октябре, кхоачашъяьй промышленни продукци маьхала яккхара план, 10 бетта планал совгӀа хьаяьй 900 эзар сома маьха продукци.

Октябра сийна дӀайоланьча къахьегама вахте котъяьлар ГӀ. Ахриева цӀерагӀча «Электроинструмент» яхача завода, мельзавода, лесхоза, нефтебаза, «Сельхозтехника» районни отделене коллективаш.

КПСС райкома бюроси халкъа депутатий райсовета исполкомa решенегӀа карара кара тела ЦӀе байракхаш еннай «Электроинструмент» яхача завода машинашъераштеи ПМК-432 гӀишлонхоштеи.

Доккхий толамаш даьхад района кхашкен фермашкен къахьегараша. Сийлахьча юбилейна хьинаре къахьегарца накъгӀо аьнна парте баьча тӀахьсама дизза жоп а луш, кхаш леладераша толаме кхоачашъяьй паччахьалкхенга ка бола ялаташ дохкара план. ХӀаьта совхоз - техникума коллективо ка бола ялаташ дӀадалара чотагӀа ялат дохкара бӀарчача шера задани кхоачашйир, шекара свеклаш чӀоагӀа хьувкъаяьй — хӀара гектара тӀара 335 центнер, хӀаьта совхоза къаьст-къаьстача болхлоша — гектарникаша кхы а дуккагӀа яьхай свеклаш хӀара гектара тӀара: Барахоева Лизас — 750, Котикова Лейлас — 630, Мурзабеков Ӏахмура — 600, Хашагульгова Маккас — 500 центнер.

Коартолаш йохкара план районо кхоачашъелга Ӏалашдаьд «Экжевский» совхоза коартолаш лелаераша.

Района хьайбаш леладераша, киевлянаша дӀадоладаь гӀулакх хьал а лаьца, шоай дерригa низаш тӀадахийтад укх шера хьайбай продукци яккхарен паччахьалкхенга йохкарен 1978 шерарча боарамга кхачар духьа. Итт бетта баьча балха итогаша хьахьокх из декхар кхоачашдулургдолга. Дулха, шурийча, тхана, фуашта халкъ-боахама планаш тӀеххкхоачашъю района совхозаша.

Юбилейни вахте хьалха латт «40 лет Октября» яхача совхоза хьайбаш леладераши совхоз-техникума лаьтташ леладераши.

КхоалагӀча квартала итогегӀа карара кара тела ЦӀе байракхаш хьожаяьй царна а «Назрановский» совхоза жа-товарни ферман совхоз-техникума шурий-товарни ферман коллективашта а.

Юртбоахама продукци дукхагӀа яккхарахи паччахьалкхенга йохкарахи тхоца яхь лелаеча Къилбаседа - ХӀирий АССР КПСС Пригородни райкомеи халкъа депутатий районни Совета исполкомеи карара кара тела ЦӀе байракх хьожаяьй «Назрановский» совхоза.

Уж толамаш даха вӀаштӀехьдаьннад промышленноста болхлоша, кхашкен фермашкен къахьегараша тӀагӀертта къахьегар, райнерча берригача къахьегамхой къахьегамен политически хьинар чӀоагӀа айдалар бахьан долаш.

Оаха доккхал деши баркал оалаши йоах тхоай хьалхалаттарий, производства новаторий, юбилейни шера социалистически яхье котбаьннарий цӀераш: У. Аушев — «Электроинструмент» яхача завода слесарь, З. Богатырева — трикотажни фабрика хӀамаш тегар, Р. Албогачиев — ПМК-432 штукатур, Д. Досхоева — тика заведующи, Х. Оздоев — АТП шофер, З. Даурбекова — «40 лет Октября» яхача совхоза доярка, Ю. Гелисханов — цу совхоза звеньевой, республика заслуженни хьажкӀаш лелаер, П. Кансыгов — совхоз-техникума комбайнер, Х. Костоева — «Назрановский» совхоза доярка, А. Албогачиев — «Экажевский» совхоза звеньевой, Социалистически Къахьегама Турпал, Т. Аушева — «Маяк» яхача совхоза доярка, шоай къахьегамца хоастабе боагӀаш бола дуккха кхыбараш.

Халахете а, социалистически яхь вӀаштӀехьъяккхара даькъетха хӀанз а цӀенхаштта кхоачамбоацараш да. Болх беча нахах 20 процент гаргга бараш хӀанз индивидуальни социалистически яхьо чулацанза ба, сов йоккха я производства новаторашта, хьалхалаттарашта карагӀдийннараштен промышленни предприятей, совхозий юкъерча хьокхамаштен юкъера юкъ. Района геттара дукха эш шера профиль йолаш бола механизатораш, къаьстта а трактористаш. Цу гӀулакхо йиш хилийтац тракторни парка болх шин сменагӀа вӀаштӀехьбаккха.

Тоъал лоха я къахьегама дисциплина, лаьтта леладара культура. Совхоз - техникуме-ремонтни база яц, еха техника республика кхыча районашка тоае езаш хул. Масала, совхоз-техникума тракторaш массехк бутт боаккхаш латт Сунженски, Урус - Мартановски МРО, цхьабакъда, уж хӀанз а тоаяь яланза я, техника совхоза саггота эшшашехьа а. Района актива декхар — дӀахорча шоай балха тӀа уж кхоачамбоацараш кхы керда ца далийтар.

Райочa халкъа боахама ерригача предприятешка шерра социалистически яхь йоаржаяьй, цудухьа шеко яц района къахьегамхоша иттлагӀча пятилетка шоллагӀча, юбилейни шера планоаш заданеши социалистически декхараши толаме кхоачашдара шоай дерригa низаш, опыт, знанеш тӀайохийтаргйолгах.

А. ТУТАЕВ,
КПСС Назрановски райкома секретарь.

Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа тӀахьожама комитете

БӀАЬСТИ ДӀАДЕ ФУ СИХАГӀА КИЙЧДЕ

Нохч - ГӀалгӀай АССР халкъа тӀахьожама комитет хьежай 1978 шера бӀаьсти дӀаде фу кийчделга республика колхозашкеи совхозашкеи мишта лел.

Комитето белгалдаьд республика дукхача колхозашеи совхозашеи, юртбоахама органаша бӀаьсти дӀаювча культурай фу кийчделга во вӀаштӀехьдаьккхалга. Республике ялат аьрда доаллаше а фу дӀадувча кондицега кхоачадаран цу гӀулакха лаьохӀа звеньяш вӀашагӀйохкаран даькъе кховчашбаьбац «Ялатий культурай селекции фу леладелгеи дӀахо тоадара де дезарех» бола РСФСР Министрий Совета соцам.

1977 шера 15 ноябре лаьрхӀача республика боахамашка кондиционни доваш ялатабобови культурай фу 31 проценти III класса 38 процентии дар. Нохч-ГӀалгӀай АССР юрта боахама министерства боахамашка 31-и 38-и процент, «Плодопроми» «Скотопроми» тресташка 91-и 98-и процент, «Консервплодоовощ» объединене вӀалла долаш а дац кондиционни фу. Цу системай 14 колхозеи совхозеи бӀаьсти дӀаювча культурай фу дӀадийча тӀадаргдоацаш да, цунца я 2420 центнер торох. 4350 центнер кен, 700 центнер дуга.

Республика цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи геттара тӀехьадаьккхар фу кийчделга. хӀанз а из болх мела бу.

Ялаташ цӀендеча машинех пайда кӀезига эц, фу дӀадувча стандартага кхоачадара графикаш яц. Цхьадолча боахамашка кхоачашъяьяц ялата, бобови, генарий, кхыча культурай фу чутассара планаш.

Фу кийчделга къаьстта во вӀаштӀехьдаьккхад Шалински района колхозашкеи совхозашкеи Укх шера 15 ноябре цу районе ялатабобови культурай фу чутассара плаи 67, генарий — 56, цкъа дӀайийча дуккхача шерашка тӀаювлача баьций — 6 процент мара кхоачашъяьяцар. Ялата культурай кондиционни фу 24 процент мара дацар, из а III класса дар. Фу дӀаоттадаь доаттаделга во вӀаштӀехьдаьккхад. «Джалка» совхозе тайп-тайпарча культурай фу вӀашагӀъийдаь а этикеткаш тӀайоацаш а да. Леладеш дац дӀаюв материал малагӀча хьал тӀа я дӀаяздеш дола журнал. Фу 2—3-зза чаккхдоахаш цӀенду, цудухьа цун фийгаш эт!. «Автуринский» совхозе дӀаоттадаь харцахьа лоаттадаьндаьи ханнахьа цӀен да даьндаьи тӀадалара 73 процентага кхоачаш лохденнад 1480 центнер гороха фу тӀадалга.

Сунженски районе (юрта боахама управлене начальник нов. Кравченко) укх шера 15 ноябре ялатабобови культурай фу чутассара план 96, генараш, — 91, цкъа дӀайийча массехк шера тӀаювлача баьций — 65, коартолий — 76 процент кхоачашъяьй, Кондиционни фу 41 процент мара дацар. царех 25 процент III класса. Кондиционни фу вӀалла а дацар Ленина цӀерагӀча колхозей «Серноводский» совхозеи.

«Победа» XIX партсъезда, Кирова цӀерагӀча колхозашка кийчъяна яр фу дӀаоттадаь лоаттадара йола складаш. XIX партсъезда цӀерагӀчен «Путь к коммунизму» яхачен колхозашка 840 центнер гороха фу шийн ханнахьа цӀен ца дар баьхан долаш тӀадалар 81 процентага кхоачаш лохденна да. хӀаьта «Победа», Ленина цӀерагӀча колхозашка 1220 центнер кена фу тӀадалар 77 процентага кхоачаш лохденна да. Цхьадолча боахамашка лорадара актегӀа дӀаденчадац фу. Е еза уйла яц юртбоахама культурай сорташ кердадахара.

БӀаьсти дӀаде фу кийчдара из тайпа хьал да Надтеречни районе а (юртбоахама управлене начальник нов. Гидиев Ш. А.) Цу районе бӀаьсти ювча культурай эшачох 72 процент мара фу чутессадац. хӀаьта кондиционни 48 процент мара дац. Кондиционни фуца Ӏалашъяьяц «Кругловский», «Новогорский», «Верхне-Наурский», «Минеральный» совхозаша.

Нохч - ГӀалгӀай АССР юрта боахама министерства, «Консервплодоовощ», «Чеченингушвино» объединенеша, «Плодопром», «Скотопром» тресташа, хӀаьта иштта горрайисполкомий юрта боахама управленеша во вӀаштӀехьбаьккхаб боахамаш лакха дикал йолча фуца Ӏалашбара болх, «1978 шера хьувкъама лаьрхӀа фу чутассарен кийчдарен хьакъехьа» Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совето 1977 шера 29 июне баьча соцамо дӀа ма-дехха 1978 шера бӀаьсти дӀаде фу кийчдара де доагӀар даьдац.

Комитето 1978 шера бӀаьсти дӀаде фу кийчлеча цӀенхаштта кхоачамбоацараш хилийтандаь цу дешагӀа Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совето 1977 шера 29 июне баь соцам во кхоачашбарах чӀоагӀа указать даьд Нохч-ГӀалгӀай АССР юрта боахама министра заместитела нов. Чочаевна, «Чечингушвино» объединене керттерча агронома нов. Зубоиловна, «Плодопром» треста директора заместителa нов. Муруговна, «Скотопром» треста керттерча агронома Бухадшевна.

1977 шера 29 июне баь Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совета соцам кхоачаш ца барах болча Сунженски, Надтеречни, Шалински райисполкомий юрта боахама управленей начальникий нн. Кравченко, Гидиева, Ахмадова бехктокхамах дола дош Комитета эргӀан заседане уж тӀа а болаш дувца оттадаьд.

Халкъа тӀахьожама городской районнии комитеташтa тӀадилла 1978 шера бӀаьсти дӀаде фу кийчделга хӀара колхозеи совхозеи мишта лел хьожилга а кхоачамбоацараш дӀадоахилга а, фу шийн ханнахьа кийч ца дара бехке бола кулгалхой чӀоагӀача бехктокхамга оза а.

ПЯТИЛЕТКЕ ХЬАЛХАЛАТТАР

ШИЙ БОЛХ БЕЗАШ ХИЛЧА

ИттлагӀча классе дешаш яр Озиева Тамара. Дешара шу йистедала гарга ме-гӀорт дукхагӀа уйла йора цо дӀахо деша мича гӀоргья-хьогӀ со, яхаш. Хаьдда цхьа хӀама къоасталацар цунна. Бакъда цаӀ-м дар къаьста — наха дукхагӀа накъаяргйолча яха гӀертилга. Дагабохар шийна дешар хьийха, кхетам бенна хьехархой. «Доккха а беркате а гӀулакх да цар наха дер», оалар цо шийн дагахьа. «ХӀаьта лораш» — дег чу йоссар кхыйола уйла — мала вус царгара гӀо ца дехаш, цар дарба ца деш? Уж чӀоагӀа машийн наха». ТӀаккха кхычунга безам оттар. Юххера а соцадир медицински институте деша гӀолга. Экзаменаш дӀа ца йолалуш йисар Тамара.

Массаза а далац чакх вай де лерхӀар. «ЦӀаьккха а хьожаргъя деша яха», чӀоагӀо йир цо. Шу ца доаде училище деша яхар из. Зенне дац говзал Ӏомаяр. Маьхк, хьоарах кхыйола хӀамаш е Ӏомаелар Тамара. Хоза а дика а хулар цо ю хӀамаш, нийсархой хьагар, мастераш гӀалбугар.

Дукха ха яц Тамарас Грознерча маьхк еча комбинате болх бу. Цу лоацача хана дикагӀболча болхлошта тӀехьахе кхийнад цун, ший цӀи дика дӀахазийтай. «Хургдола хьазилг бӀеча чура доагӀаше а Ӏах» яхаш да халкъа кица. Тамарех дика мастер хургъя оалар цох йоккха опыт йолча болхлоша.

— Ше хьадеш дар мелла дика да аьлча а цох дог ца Ӏабаш, кхы а дикагӀа де гӀерташ яр Тамара, — йоах цу комбинате ткъаь итт шерал совгӀа болх беш волча Тамара Ӏомаеш хиннача мастера коммуниста Миацаканов Аршак Бабаевича. — Дог раьза долаш, беркаг даллда аьнна тохар цо кулг. Ше каралаьца гӀулакх цунна дезаденнилга гуш дар.

Ше болх беш яьккхача йӀаьхача хана дуккха а тайп-тайпара нах байзача, уж зийнача мастера ховш дар комбинате бокъонца йола болхло хургйола йоӀ кхаьчалга.

Хьалхалаттача болхлой цӀи йоахача юкъе ювца йолайир Тамара, из кхыча къоначa болхлошта хьокхаме уьттайора.

— ЦӀаккха а брак яьяц Озиевас, — аьлар цох булкаш еча цеха производства заведующе Овчарук Валентина Тимофеевнас. — Оаха доккхал ду тхоай Тамарех. Из коммунистически къахьегама ударник я. Цо ханал хьалха кхоачашдир Сийлахь-боккхача Октябра сийна ше тӀайийла социалистически декхар, из тӀаккхачале чаккхъяьккхар пятилетка хьалхарча шин шера задани. КхоалагӀча шера плана юкъе кхоачаш латт Тамара.

Из хӀанз бод кийчбеча машина машинист я. Цунна дика бе ца ховш цхьаккха болх бац цехе.

— Сона дукха беза сай болх, — аьлар Тамаре. — Бакъда сай балха говзалах сона хӀанз ховш дар практически хӀама мара дац, цун теоретически оагӀув йовзац сона. Со из Ӏомае дага я. Кхачан промышленноста институте заочно деша яха кийчлуш я со.

Духхьала шин цхьа производственни болх барах кхоачамбаь Ӏерех яц Озиева Тамара. Ше къахьегаш йолча коллективах шоллагӀа дезал хет цунна, цун вахара юкъе дизза дакъа лоац. Из комбината комсомольски комитета член я. Цо боккха кхетама болх бу къоначa мехкараштa юкъе. Общественни вахара хьаштдолаш хилара йола цун оамал бера хана денз хьайоагӀаш я. Школе деша ягӀача хана Тамара комсорг яр. Цо хьехархошта доккха новкъостал дора берашка дика дешийтара а цар интернациональни, патриотически кхетам лакхбара а.

Училище дешаш йолча хана Озиева Тамара эггара дикагӀчарех йола дешархой общественницей яр. ВЛКСМ училища комитета член хиннача цо доккха гӀулакх дора ший нийсархой дисциплина тоаяра, балха говзал караерзаяра.

Заманца гӀа боахаш яха а ях, болх а бу коммунистически къахьегама ударника, пятилетке хьалхалаттача Озиева Тамаре.

Ю. ЮСУПОВ.

ДИКАГӀЙОЛЧА БУРУВДЕТТАЧА БРИГАДЕ

Денал, говзал, сабар... Уж гӀулакхаш дизза дӀадехаш я бурувдеттачун атта йоаца професси. МагӀалбика бурув тохара балхий управлене Галаев Ӏийсай бригаде къахьегараш уж гӀулакхаш даьхка Ӏац. Бригада белгала я барт-цхьоагӀо йолаш, цун нах миччa хана шоайла новкъостала оарцагӀбовла кийча болаш хиларца.

ВорхӀ къаман викалех латта коллектив кхотаенна, Ӏаламо духьала уттаю халонаш эшаеш хьайоагӀа. Ши кӀира мара дац МагӀалбика района халагӀа йолча Ахловская яхача моттиге № 907 йолча скважинана бригада коллектив бурув тоха йолаенна. ХӀанзле пхи бӀаь метр гаргга кӀоаргденнад бурув.

Бурувдеттарашка я кердагӀа йола оборудовани. Цунах лерттӀа пайда эц говзал а балха опыт а йоккха йолча, дуккхача шерашка цхьана къахьегаш барт чӀоагӀбеннача бурувдеттарий бригадо.

Ткъаьи ийс сагах латта Галаев Ӏийсай бригада-коллектив МагӀалбика бурувдеттача 13 бригадана юкъе хьалхе лелаеш хьайоагӀа. Юбилейни шера бурув тохара тӀаийца социалистически декхараш ханал дуккха хьалха кхоачашдаьд цо. Укх шера 3850 метр тоха дезача 4500 метр совгӀа тохар бригада бурув.

Вай ювцаш йола № 907 йола скважина хьаэцале № 945 йолча скважина ялх бетта бурув тохаш материалаш кхоярен графикал хьалха бувлаш. Бурув тохарен чотагӀа 400 эзар сом паччахьалкхен ахча кхоадир бригадо.

№ 907 йолча скважинана 5000 метр кӀоарга юрехи тӀоанашта бурув тохара балхаш чаккхдахара ши шуи-ши бутти ха йиллай бурувдеттарашта. Цхьабакъда бригада коллективо лаьрхӀад мехкдаьтта кӀеж тохийтара ханаш дуккха кӀезигъе.

Бурувдеттараша шоаш денна дош кхоачашдергхиларах бӀубенна ба управлене кулгалхой. Из а бахьан доацаш дац. Укх тӀеххьарча 4—5 шера цхьан саго прогул яь, е къахьегама дисциплина толхаяь, скважине авари хинна моттиг нийсъенна яц.

Цхьабакъда дӀа-хьа гӀулакх эшшача хана вӀаши эшача новкъостала кийча хула бригаде къахьегаш бола эрсий, татараш, лакцаш, нохчий, гӀалгӀай, украинцаш, гӀумкий.

ШӀаьхха памогаш хинна шийда а нийца Орджоникидзе ваха вийзар балха хинна бурувдеттачун гӀонча, партгрупорг Дзейтов Махьмад. Вахта соцаяь дӀаваха йиш мичай. Воша санна цун метта дӀа а этта болх дӀахо бихьар салаӀа цӀаваха везаш хиннача лакца Алиев Александра. Цхьаькха масал. Бурувдеттачуьга Абозинга каьхат кхьачар кхыча городе яхача ший йоӀагара из сихха дӀавехаш. Болх бита дӀаваха йиш йий? Саг цамогаш хинна е кхелха моттиг нийсъелча из ше да. ХӀаьта алапи доацаш отпуск эца йиш яр буровой болх ца сонаре. Цу гӀулакха ше фу дергда ца ховш из уйла еш вагӀаш цунна тӀавера бурувдеттар Ибрагимов Рамзан. Шийн доттагӀчун бала байзачул тӀехьагӀа Рамзан кийча хилар цунна хьалхара болх бе.

Уж тайпа масалаш бригада вахарцара кхы а доаладе йиш я. «ХӀара балха денна — дикала Знак» яхача девизагӀа къахьегаш йолча бригада хӀара саг дог лазаш ва ши-шийн балха моттиг леррттӀа лелаяра, ерригача буровой гӀулакхаш дика хилийтара. Цига цхьан саго даь гӀалат, яь ледарло ерригача коллективана Ӏаткъ. Цудухьа шийна хинна ца Ӏеш ерригача коллектива зе хул балха дикала терко ца йача. Цу гӀулакхо лакхбу хӀаране бехктокхам, чӀоагӀбу барт.

Бурувдеттарех массехк дош ала безам ба са. Цхьабакъда эггара хьалха буровой начальниках коммунистах Галаев Ӏийсайх шийх. Бурувдеттачун гӀонча волаш болх бе волавелар Ӏийса вурийтта шу хьалха. Мехкдаьттахочун професси езаеннача зӀамигача саго шийна хьалхашка декхар оттаду из кӀоаргга йовза, къаьнагӀа болча бурувдеттарий балха опыт Ӏомае. Иштта болх а беш профтехучилище, тӀаккха мехкдаьтта техникуме деш цо заочно. ХӀанз буровой начальник вола из ше ва кагирхой хьехамча. Дуккхача шерашка беркате къахьегаш хьавоагӀача Галаев Ӏийсайна карагӀдаьннараш белгал а деш Нохч-ГӀалгӀай АССР мехкдаьттан мехкдаьттахимически промышленноста заслуженни болхло яха сийлен цӀи елар Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо.

Со бригаде хиннача дийнахьа хьалхарча смене болх беш бар бурувдеттар Гупалов Виктор Ивановичи цун гӀончий: Картоев Ӏусмана Тухайн Озиев Ӏабдусалама Мухажари. Диъ шу да из барттайна смена вӀашагӀкхийтта. Балха опыт йоккха йолаш ва бурувдеттар Гупалов. Цо дакъа лаьцад МагӀалбика бурувдеттача управлене мехкдаьтта кӀеж тохийташ №№ 890, 903, 989, 928, 930 йола скважинаш эксплуатаце дӀаяла кийчъеча. Шийн балха опыт камаьрша дӀалу Виктор Ивановича шийн къонача новкъостаща Озиевнеи Картоевнеи.

ХӀаьта бурув тохача оборудованена ремонт ю слесараш Гетагажев Хьажмурдий Бексолти Петренко Алексей Игоревичи шоайла вовзаш вола а цхьана къахьега а итт шу гаргга ха яьннай. ВӀашьюхxе вах уж ши новкъост, болх а цхьан смене бу. Шиъ къонахчоа юкъерча доттагӀало, вӀаши уж тӀера хиларо цар дезал а гаргаэзаб.

Дийнахьа кхо сахьат даьнна ха. Гучайоал смена йоалаеш йоагӀа автобус. Къахьегама вахте отт бурувдеттачун Абозин Виктор Александровича смена. МагӀалбика бурувдеттара балхий управлене эггара дикагӀа йола смена я цун яр. 22 шу да Абозина бурувдеттачун говзал караланца. Балха опыт а говзал а лакха йола из дика организатор, кагирхой кхетамча хиларца белгалваьннав. Цунца болх беш ба цун гӀонча Бутов Петр Михайловичи верховой Исраилов Данарбеки, слесарь Махоник Анатолий, оператор Краснов Евгений, кхыбараш.

С. ШАДИЕВ.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) бурувдеттар В. Гупалов, цун гӀонча М. Озиев.

А. ПОНОМАРЕНКО сурт.

Хоза барзкъаш — дукхагӀа

Грозненски № 1 йолча филиала коллективо цхьайтта бетта программа 101.2 процент кхоачашъяьй планал совгӀа 14.4 эзар сома продукци арахийцай.

Болхлойи инженерно-техническ болхлойи вӀаштӀехьдаьннад керда ассортимент (маӀача берий школьни форма) арахецилга шоай балха юкъедоаладе. Модель 428 йолча школьни костюма, квалификационни комиссе паччахьалкхен дикала Знак хьожаяьй.

Тха филиале керда, къахьегама овсарле совйоаккхаргйола оборудовани оттаяьй. Из оборудовани хьаенай доазол дехьарча вежарашха долча мехкашкара. Цо торо хилийтай кулг-кара ду балхаш кӀезигде, дукха болхлой мукъабалийта, хӀаьта тийга хӀамаш дуккха а дикагӀа хул хӀанз.

ТӀахьежача барзкъа хозагӀа хилийтара деш хиннача балхий технологи а хувцаеннай.

Тханига хӀанз тегаш йола костюмаш тӀайийхача хоза тоаш я, цудухьа наха чӀоагӀа хоатташ ийеши я уж. Уж толамаш ерригача коллективо, партийни профсоюзни организацеша баьча балхах хьахиннад.

Къаьстта белгалбаха боагӀа шин шера кхаь шера программа кхоачашъяь раскройни цеха болхлой. Уж ба Ильина Варвара Федоровна, Панина Наталья Кирилловна, хӀамаш тегача участка болхлой — Агасиева Лида, Пономаренко Валентина Ивановна. Шийна тӀадилла декхар дика кхоачашдеш къахьег мастера, къонабарий хьехамчас Маршалкина Вера Ефимовнас кулгалдеча бригада. Вера Ефимовна фабрике болх беш йола ха 20 шерал совгӀа я. Цу бригада членаша шоай производственни заданеш дика кхоачашъю, цар арахеца продукци тӀехдика мара хилац.

А. АЛЕКСЕЕВ,
Грозненски производственни швейни объединене № 1 йолча филиала начальник.

КХЕТАМ ЛУР — КЪАХЬЕГАМА КОЛЛЕКТИВ

Укх тӀеххьарча шерашка практике хьа а хийнай, хӀаьта законагӀа чӀоагӀ а яьй зуламаш ца хилийтара общественносто беча профилактически балха тайп-тайпара формаш. Вай республика промышленни предприятей, гӀишлоний, организацей къахьегама коллективашка вӀашагӀъехкай зуламашта профилактика ю къахьегама дисциплина чӀоагӀъюн советаш. ХӀанз цу тайпара 526 совет я вайцига. Цар доккха дакъа лоац шоай предприятешка дисциплина чӀоагӀъечен социалистически доалахье лораечен. Цу тайпара советаш партийни ӀаьдалагӀа хила доагӀача тайпара теркам тӀабахийта вӀашагӀъехкача а цар балха кулгалдеча а геттара боккха пайда лу.

Цунна дола къаьгга масал да «Автоспецоборудование», «Красный молот», «Промавтоматика», Анисимова цӀерагӀча мехкдаьтта чакхдоахача, «Электроприбор» заводий общественносто беча балха опыт.

ЛерттӀа доал ца деш, халкъа рузкъана тӀаккхувдаш моттигаш ца хилийтара, къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра тӀаберзабаь дукха болх бу «Автоспецоборудование» заводе. Цу балха лостам телар а вӀаштӀехьбоаккхар а я 1974 шера вӀашагӀъелла профилактика совет. Малар тӀехдоахарашца, прогулаш ерашца, болх тесса лелабеpашца, общественни порядок телхаераща лира къовсам лоаттабара пайдане форма кораяьй укхаза. Профилактически гӀулакхаш-м вӀалла совет вӀашагӀйоллалехьа а чакхдоахар. Из болх лелабаьраш алхха дирекци, партком, профком, ВЛКСМ комитет мара яцар. Царех хӀаране балха ший план яр. Дукха моттигаш хулар цхьанне дер шоллагӀчо деш. Милицеа айхха бувзамаш леладацар. Профилактически балха кӀоаргга анализ яцар. Лоацца аьлча, болх беча а бахача моттиге а наха кхетам балара корта болаш цхьа система яцар заводе.

Бакъда, профилактика совет вӀашагӀйолларо торо хилийтар администрацеи общественностои беш бола профилактически болх цхьан кога тӀа баккха, из керттерчoа тӀаберзабе. Совета председателалла хержар завода керттерча инженера заместитель Пишанский Владимир Иосифович, хӀаьта членалла заводе дикагӀа лоархӀаш бола болхлой, администраце викалаш.

Квартальни планагӀа болх бу совето, хӀаьта из цехаштен отделаштен дӀайовзийт. Плана тӀа белгалдоах къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра, гӀалаташ дувлийтараштa кхетам балара де дезараш. Къаьстта теркам тӀаухийт кагирхошта къахьегама кхетам балара даькъера мастерий, бригадирий, хьехамчий лоархӀам лакхбара. Массаза а яхар сана совето дуккагӀа йоакхо ер фуд аьлча, из да зуламаш дерашца, е уж де тарлучарца шоашца къаьст-къаьстта профилактически болх бар.

ГӀалат баьннараш бийца Ӏац совет. Цун членаша шоаш, е милицера баьча хоамагӀа профилактически учете эц во хӀама де тарлуш бараш. Цул тӀехьагӀа царца шефашка гӀолла кхетама болх бе болалу. Шефий гӀулакхашта лостам телар а из нийса бой хьежар а совет я. Шефалла хьожабу производстве хьалхалаттараш, заводе сий деш бола нах.

Шефаша а ерригача коллективо а тӀатеӀӀа болх барах цхьан хана лийца баьхка А. Липеев, А. Угольков, Н. Гринев, А. Игнатов, кхыбараш а хӀанз нийсача наькъа тӀа баьннаб. Царех дукхагӀбараш шоаш а ба производстве хьалхалатташ.

Къахьегама коллективай профилактика советаша боккха теркам тӀаухийт корта бохабу малар тӀехдахарца, алкоголизмаца. Масала, «Красный молот» заводе из болх бу кадрай отдела нач Г. Г. Кабалашев керте латтача корта бохабу малар тӀехдахарца къовсам лоаттабеча секторо. Цун предложенегӀа заводской поликлинике хьайийллай лаьрххӀа кабинет. Корта бохабу маларaш тӀехдоахараш профилактика совета решенегӀа лор волча хьежабу. Укх тӀеххьарча шин шера лазарах кабинете дарба даьд дуккхача наха. Укх шера массехк саг хьожаваьв дарбан-къахьегама профилакторе кхетаве, цхьабараш психиатрически больнице дарба дайта. Алкогола духьала пропаганда лелаю секторо, корта бохабу малар тӀехдоахарашца кхыдола кхетам балара гӀулакхаш чакхдоах. Из бахьанце медицински вытрезвителе кхувлаш бола завода болхлой 1975 шерарчул 1976 шера 25 процент кӀезигбелар, хӀаьта 1977 шера 1976 шераца нийсдича кхы а 9 процент. Цо хьахьокх зуламашта профилактика еча советий болх къахьегама дисциплиней правопорядоки чӀоагӀъеча боккха лоархӀам болаш болга.

Профилактика советаша лаьрххӀа леладу керда балха хьаэцача кагирхошта кхетам лулга. Цар юкъедоаладаьд кагирхошта шефство лелаелга а, хьехамчаш уттабелга а.

Укх тайпара масал доаладергда вай. Даси нанаси дехарагӀа «Промавтоматика» опытни заводе хьайийцар къона болхло Василевская Лена. Деша безам болаш яцар из, дика ба ала йиш йолаш бацар цох беттату новкъостий. Милице берий цӀагӀа каст-каста нийслора Лена. Профилактика совета решенегӀа цуна тӀехьа тӀачӀоагӀийр шеф-хьехамча, цеха мастер, коммунист Л. Бреславская. Дукха къахьега дийзар цун кхувш йоагӀача йоӀаца. ТӀеххьара пох доккха беркат даьлар. Кхыкхе саг а хинна Грознера деша дӀаяхар Лена.

Къоначарна кхетам лулга профилактика совето кулгал а деш комплексно леладу Анисимова цӀерагӀча мехкдаьтта чакхдоахача заводе. Цига болх беш ва 109 шефи хьехамчеи. Царех дукхагӀчар сий деш цӀераш йоах кагирхоша. Царна юкъе я кхерамзлен техника инженер Аракчиева Инна Михайловна. Вахаре нийса никъ харжа дуккхача кагирхошта новкъостал даьд цо.

Хьинар дола а тӀах аьнна а нах юкъе хиларах болх дика баь Ӏац профилактика советаш. Керттердар фуд аьлча, из да цар болх вӀаштӀехьбаккхара партийни комитеташа, чурча гӀулакхий районни отделаша йоакхо елга, царна гонахьа йоккха актив кхотаяьлга.

Масала, чурча гӀулакхий Ленински районни отдела болхлоша айхха бувзамаш леладу профилактика советашца. Балха планаш уттае советий председателашта новкъостал ду, къахьегама коллективашка къамаьлаш ду.

Практико тешавеш хьахьекхад предприятешка профилактика советаш вӀашагӀъехкилга коллектива нравственни кхетам балара чӀоагӀа пайдане гӀулакх долга. Цудухьа дӀахо йодача хана цар болх тоабара даим йоакхо е йоагӀа партийни профсоюзни организацеша, чурча гӀулакхий органаша.

Ю. КОРЧМА,
Нохч - ГӀалгӀай АССР чурча гӀулакхий министерства воккхагӀвола инспектор.

СИХЕИ ТЕШАМЕИ

ХӀанз сихбенна юртбоахама техника тоаеш ба Шелковской района Ленина цӀерагӀча колхоза мехмастерске болхлой. Планага диллача шин квартала гӀа 32 трактор тоае езаш бар уж. ТӀаийца декхар дар, планал совгӀа шиъ йолаш, 17 трактор укх кварталеи ерригa техника хьахулача шера 23 февраль тӀаккхоачаши тоаяь яккха. Кхоачашдеш хьабоагӀа уж шоай дош. Иштта, ийслагӀа декабрь тӀаккхоачаш кийчоп мугӀарс дӀаоттаяьй 12 трактор.

Трактораш, тӀехьаювза инвентарь тоаеш къаьстта дика къахьег слесара Цаболов Георге, сварщика Герании Михаила, моллагӀа оатхал а система а тоае ховш волча, пенсе воллаше хӀанз а мехмастерске болх беча, Сингур Петр Георгиевича, механикаша Ермошкин Михаила, Овсянников Николая, кхычар. Царех хӀаране 140—150 процент кхоачашъю балха нормаш.

Х. МАГОМЕТОВ.

ТОХАЛЕ, ГIИШЛОНХОЙ!

ИттлагIча пятилетке Нохч-ГIалгIайчен гIишлонхоша кхоачащдераш доккхийн бехктокхамен дехкараш да. НийслагIча пятилеткагIа гIишлош хьалъеча дIаяхийтарел кхоалагIа дакъа дукхагIа капитальни вложенеш дIайохийтаргья укх пятилеткагIа, е ши миллиард сом.

Хьал а яь эксплуатаце дIадала езаш я йоккхий производственни объекташ. Дукха хьалъеш латт коммунальни культурно-бытовии гIулакхашта лаьрхIа йола гIишлош.

Паччахьалкхен капвложений чотагIа хьалде лерхI ши миллион совгIа квадратни метр наха чубаха цIенош, е дIанхача нийслагIча пятилеткагIа хьалдаьрел 80 процент дукхагIа. Хьалдаь цIенош 1,5-зза дукхагIа хилар цул хьалхарча шера эксплуатаце дIаденнарел. Кхы а дукхагIа цIенош хьалде лаьрхIад укх юбилейни шера.

Хьалъеш латт йоккхий культурно-бытови объекташ: техника цIа, быта цIа, дукххаза вIаштIара яь гостиница, шера формат йола кинотеатр, керда троллейбусни маршруташ, Къаьзен-Iам тIара спортивни база. Царга дIадодаш дар 14 миллион гаргга сом да, царех цхьаяраш юбилейни шера йисте яла езаш я.

Дукха хьалъеш я юкъсра образовани лу школаш, берий бешамаши яслеши, больницаши, поликлиникаши. Укх шера уж объекташ хьалъеча дIадахийтара паччахьалкхено хьахийцал 17,5 миллион сом.

Нохч-ГIалгIайчене хIанз хьалъеш я Iалаьмата дукх гIишлош. Пятилетка керда гIишлош хьалъеча къахьегаш я бIаь совгIа гIишлони специализированни монтажнии организацей коллективаш. Уж Iалашъяьй керлачa техникаца, механизмашца, приборашца. ГIишлош хьалъеча хьинар кхо ца деш къахьегаш ба йоккха балха говзал йола дукха эзараш гIишлонхой. Шерагара шерага лакхлу цар къахьегама овсарле, балха говзал, лакхлу хьалъеча гIишлой эффективности дикали.

Охтябра 60 шу дизача, СССР керда Конституци тIаийцача юбилейни шера хьинари низи кхо ца беш къахьег республикерча гIишлонхоша.

ДIабахача цхьайтта бетта республикерча гIишлонхоша пайда ийцаб 279 миллион сома маьхерча капитальни вложенеех, из хул дIадахача шера пайда ийцачул дикка дукхагIа.

Паччахьалкхен гIишлон-монтажни организацей коллективаша шояй кизаца подрядни балхаш дара цхьайтта бетта план 101 процент кхоачашъяьй. Соахка цу юкъа лаьрел 4 процент дукхагIа гIишлон-монтажни балхаш даьд. Дуккхача гIишлон монтажнии специализированнии организацеша дог гIоздоахача къахьегама толамашца чакхбаьккхаб дIабаха цхьайтта бутт. Паччахьалкхен планаш дикка тIеххкоачашъяьй Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управленена чуйоагIача СМУ-6, СМУ-7, СМУ-11, специализированни СМУ, УМС, «Жилгражданстрой» треста СМУ-1, ПМК-105, специализированни СМУ-10 коллективаша.

Дикача къахьегама толамашца юбилейни шу чакхдоаккхаш латт «Грознефтехимремстрой» треста, «Грознефтеоргсинтез» объединенe гIишлошъеча организацеша, «Чечингсельстрой» треста, «Чечингводремстрой» треста, «Чечингтазстрой» треста, Нохч-ГIалгIай жилищно-коммунальни боахама министерствана чуйоагIача «Чечингремстрой» треста цхьайолча гIишлон организацейн кхычен коллективаша.

ДIадахача шера цхьайтта бетта даьча гIишлон-монтажни балхел кхоалагIа дакъа е кхы дукхагIа балхаш даьд цхьайолча гIишлон-монтажни организацеша. Масала Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене СМУ-11 гIишлонхоша соахкарчул 38 процент дукхагIа гIишлон балхаш даьд шоай низаца, УМС—42 процент, «Чечингводстрой» ПМК-7 — 37 процент, ПМК-10 — 1,5-зза. «Чечингводремстрой» треста Сунженски ПМК коллективо соахкарчул 37 процент дукхагIа балхаш даьд укх шера 11 бетта.

ГIишлон-монтажни балхаш тIа-тIа дукхагIа деш хиларои, гIишлош хьалъярга дIайода ха лоацъярои торо хулийт шийн ханнахьа гIишлош эксплуатаце дIаяла, капитальни вложеней эффективность лакхъе.

Из кхетадеш да, хIана аьлча вайцига гIишлош хьалъелга индустриальни ларда доаккхаш латт. Республике хьахулаш латт йоккха промышленно-гIишлон база. Шерагара шерага сихха дегIа а ухаш эргайоалаш йоагIа из.

Республике гIишлош халъеча шерра юкъекхувл къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхара прогрессивни метод — вай мехка дукхьашха цIи хезача гIишлонхочо Злобина дIайолаяь бригадни подряд.

ИттлагIа пятилетка йолалуча хана Злобински методагIа — бригадни подрядагIа къахьегаш 83 бригада мара яцар, хIаьта укх шера уж шозза дукхагIа я.

Бригадни подрядагIа къахьегача бригадаша боккха пайда а беш башха-дика толамаш доахаш хиларах дола цхьа масал доаладергда вай: иттлагIча специализированни гIишлонмонтажни управлене вIашагIъеллар 14 опытни монтажник юкъевоагIа бригада, цунна кулгалде хьожавир цIи хеза вола гIишлонхо Котиков Бекхан. Аккордно-премиальни нарядагIа къа а хьегаш пхезза вIаштIара даь 45 квартира йола цIенош шийтта дийнахьа хьалдаь даьхар монтажникаша. Цу юкъа бригадас кхоачашдир 150 эзар сома маьха монтажни балхаш.

Цхьайолча йоккхийча гIишлошъеча участка болхлоша бIарччача бетта а дац ужжала гIишлон балхаш.

Республикерча дуккхача гIишлон-монтажни организацеша кхоачашъяп гIишлош хьалъяреи производственни, жилищно-коммунальни, культурно-бытови гIулаккхашта йола объекташ эксплуатаце дIаялареи паччахьалкхен план.

Пусковой лоархIаш йола объекташ хьалъяра ха тулийт, уж сихагIа йистеяхара тIадерзадац, деррига шоай низаш дуккхача объекташка дIаюха хьежаю финансови, материальни къахьегама ресурсаш. Цу гIулаккхаша дукхагIа хулийт гIишлош хьалъярга дIадодар, кхоачашъяйтац гIишлош хьалъяреи эксплуатаце объекташ дIаялареи паччахьалкхен план.

Хьалха латтача управленешка а тресташка а нийслу тIехьаюса коллективаш, гIишлош хьалъяра графикаш телхаераш, иштта йолча коллективашта уж тIехьа ца йисийтара деш новкъостал дац.

МалагIа бахьан да СССР минпромстроя Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управленена чуйоагIача СМУ-3, ПМК-155 коллективаша хIаране 73 процент мара цхьайтта бетта план кхоачаш ца яр? ДIадахача шера цхьайтта бетта даьрел 15 процент кIезигагIа балхаш даьд укх шера цу юкъа СМУ-3, 25 процент кIезигагIа гIишлон балхаш даьд ПМК-155 коллективо.

Соахкарчул дикка кIезигагIа балхаш а деш, цхьайтта бетта план кхоачашъяьяц «Жилгражданстрой» треста СМУ-2, СМУ-4, СМУ-8 коллективаша. Уж санна гIишлошъю организацеш кхы дукха а я.

ЛоархIаме производственни объекташ, наха чубаха цIенош, школаш, берий бешамаши яслеши, культура учрежденеш хьалъяра хьахийцача капитальни вложенеех бизза пайда ийбац вай республике. ДIабахача цхьайтта бетта планагIа республике эксплуатаце дIадала дезача цIеноех ахаш мара эксплуатаце дIаденна дац, подрядни балхий план 85 процент мара кхоачашъяьяц. ПланагIа дIаяла езаш хиннача деша даха ха йоацача берий учрежденех диьлагIа дакъа мара яц эксплуатаце дIаеннараш. Больничин учрежденеш кхы а кIезигагIа эксплуатаце дIаеннай.

Грозне а республика районашка а пусковой гIишлош, хьайбай помещенеш, комплексаш, оросительни сооруженеш, заводий производственни мощносташ хьалъелга чIоагIа эсала лел.

Хьахьожаьча средстваех пайда эцац Гудермесски, Шелковской, Наурски районашка деша даха ха йоацача берий учрежденеш хьалъеча. Иштта эсала пайда ийбу МагIалбике, Урус-Мартановски Ножай-Юртовски районашка больницаши поликлиникаши хьалъяра хьахьожаьча капвложенех.

Сунженски районе школаш хьалъяра хьахьожадаьча ахчах кховлагIча даькъагIа мара пайда ийцабац. ПланагIа доагIачох аханел кIезигагIа мара наха чубаха цIенош эксплуатаце дIаденна дац Ачхой-Мартановски, Грознески, Гудермесски, Ножай-Юртовски районашка.

Цу цIераш яьхача районашка пусковой объекташ хьал миштта ю хьожаш тIахьожам лоаттабац, лоархIаме гIишлош хьалъеча къахьегаш болча гIишлонхошта тIалатта бехктокхам мелбаьб, царгара доагIар хьадехац, паччахьалкхен дисциплина телхаераш бехктокхаме увзац.

Юбилейни шу чакхдоалаш латт, из хьинаре къахьегарца белгалдаккхар — гIишлонхой сийлен дехкар.

А. ТОЛУБАНОВ.

ИНДЕРА КЕРДА ЭКСПОНАТАШ

Малхбоален халкъий Москверча искусствай Паччахьалкхен музеера массазара индийски экспозици цига ухача наьха теркам хадданза тIаозаш я. Цунка чуйоагIа кхера, борза, дахчан скульптурай коллекци, индийски шийла герз, цIи хеза йола джайпурски сир даьккха хIамаш, пилла гIеххахи лакахи яь изделеш, топпара пхьегIаш, художественни йийзача хIамай образецаш — цIи хеза дола бенаресски корталеш, диткъига гурмалеш, кашмирски машаш.

Дукха ха йоацаш цу экспозицена тIакхийттар Индийски республика шийн лоIаме хинна 30 шу дизар дездарца ювзаенна СССР-е индийски культура Фестиваль йолча хана лаьрххIача выставке хьахьокхаш хинна Инде халкъий хIанзарча ремеслай керда образецаш. Инде правительствас советски халкъа совгIата еннача экспонаташта юкъе да Iалаьмата хоза кIувсаш, сувенираш, индийски искусствах дола книжкаш.

МАРОВИЧ Любовь,
АПН корреспондент.

ГАЗАГАРА А ЙОАККХ ДУКХАГIА...

Iуйрийна доахан дийтта а баьнна, барда молабеши цIенъянза йисачара помещенеш цIенъеш бар «Экажевский» совхоза ферма доаркаш тхо цига кхаьчача хана. Фега бешкарта арадаьхача хьонача хьайбашта доакъар тоссаш боахкар скотникаш, гIудалкхаца аргIа долчара IотIада ча тIадотташ — цхьаькхаш, кхо арадоахача транспортера балхага хьожаш — слесарь, шоай моттигашка — бригадир, зоотехник учетчик... Лоаца аьлча, кIиранди дале а, болх шийн аргIагIа дIабодаш бар. Цо цхьан оагIорахьара хьахьокх ферма болх ше дилла хинначара меттагIа баьннилга.

Цхьабакъда, хила боагIачунгeн йолча торохашкен диллача Iалаьмате шорта гIа ба цо дикалгахьа баьккхар. ЧIоагIдергда вай из дош бакъдарашцен цифрашцен. Тхо хиннача дийнахьа (11-ча декабре) ферме Iуйрийна яьккха шура 224 килограмм яр, е хIара Iаттагара — 1 килограмми 460 грамми совгIа. Иззал сайрийна йоаккхилга а лаьрхIача, 3 килограмм гаргга хул дийнахьа.

КIезига я, Iалаьмате кIезига. Газа а лу цул дукхагIа. Цу дешаца машар хила тарлора цхьан дийнахьара, е цхьан кIирагIара сурт из хилча. Бахьда, из гаьннара хьадоагIаш дола ферма лазар да. Хьажал, миштий шура яккхара динамика. 10-ча декабре шозза дийттача доахангара яьккхар — 420 килограмм, е 2 килограмми 760 грамми хIара Iаттагара; 9-ча декабре — 460, 8-ча декабре — 459 килограмм. Наггахьарча деношка — 486, 488. Дерригача декадагIа яьккхар я 4599 килограмм, е хIара Iаттагара — 3 килограмм совгIа.

Укх тIеххьарча кхаь беттен ах беттен цул лакхагIа цифра цхьан декадагIа мара хиннаяц — октябрь бетта 11-ча дийнахьа денз 20-ча денга кхаччалца. Из а — 19 килограмм. КIезигагIа дукххазза хиннай.

Теркам тIаозаш да каст-каста лакхлушн лохлушн уж цифраш хилар. Сентябрь бетта тIеххьарча декадагIа 3544 килограмм шура яьккха хиннача, цунна тIехьа доагIача октябра хьалхарча декадагIа яьккхай 936 килограмм дукхагIа, е 4416 килограмм, шоллагIча декадагIа — 4618 килограмм. ТIаккха цIаьхха кхоалагIча декадагIа — 202 килограмм кIезигагIа, ноябра хьалхарча декадагIа — 1239 килограмм кIезигагIа (!).

Фу бахьанаш да иштта уж цифраш «кхувсалуш» хилара, хьаттача, ферма зоотехника Албогачиев Ахьмада йоах:

— Хан-ханахьа, доагIача бесса доахан кхоабаши, барда мелабелга юкъе йовкъаш йоацаши хилча шура дукхагIа хул. ХIаьта октябрь бетта цIаьхха из лакхъялара бахьан — доахан чусоцадаь кхаба доладаьлга дар.

Хьалхарча дешашта бакъ ва зоотехник: кхоабаш ца хилча Iатто шура лургъяц. Оалаш да: «шура Iатта метта тIа йоал», аьле.

ХIаьта Ахьмада хьаювцача рационага диллача а дукха дукхагIа хила езаш я ферме из продукци. ХIара Iатта укхаза дийнахьен буси дIалу яхаш дола доакъар да: йол — 5 килограмм, силос — 20, ча — 3, барда — 20 килограмм гаргга, концентраташ — 2 килограмм хIара бежана, шура лой а ца лой а.

Из рацион, сихагIа, зоотехнически бокъонех доаханна йоагIаш яр я. Кхы тайпа дош да из доаханга дIакхоачилгeн ца кхоачилгeн, кхы а нийсагIа — доакъарий дикал-вол яха дош. Масала, ча. Хьайбашта дIалур а кIал хьоарцар а цхьан аргIа тIара хьакхухьаш да из. Тхо хиннача дийнахьа хьаккхихьа пачкаш ахаш кIай а йолаш яр, варьенга. Ишта да деррига ча. Концентратий дикал а хьайийцар зоотехника: дукхагIйолча хана во хул уж, къаьстта цхьайолча телхача отходех кийчийча, яац хьайбаша. Юкъ-юкъе барда а ханнахьа хьакхачац. ХIаьта цкъа цунга даьнна бежан барда боацаш цIаьхха дисача, цо хьалу шура а иштта цIаьхха лаьгIлу.

Йол, рационагIа йоагIе а, хIара дийнахьа, ехкац доаханна! Иштта, цхьаца «зIамигача» бахьанех хьахул ферма болх хьал ца оттийта доккха цаI. Кертерадарех цхьа бахьан да дилла а болх беш йола кадраш ца хилар. МоллагIча а доаркаца, хьайбашца, болх бе вааьннача сагаца къамаьл дича, цар оалаш да: «ХIара бежан, цун оамал йовз шийна. Доаханна а довз са кулг, са мотт...».

Иштта хьайбашта «довза кулгаш» дукха сецац «Экажевский» совхоза ферме. Ялх доаркa я цига хIанз. Цхьабараш селхан баьккха ба. Масала, Точиева Iашат ена ши-кхо ди мара дац. Альтимирова Лиза кхо — биъ бутт хьалха енай. Царех хIаране Iунал деш 32—34 етт ба. Точиева Маржан доахан дахкача отделене я (цу отделенех къаьстта дувца доагIа), дуккхача хана денз болх баь, опыт йола болхло. Из а укхазара дIаьнна цхьа ха а яьккха, май бетта юхаенай.

ХIана сацац болхлой ферме?

Из хаттар цига ше къаьгга оттадаьдеце а, цунна дола жоп хала лаха дезац. Доахан деттилга, цIенделга, хIама дуллилга, кхыдола балхаш, духхьал кхо арадаккхаргара дIайиккхача, кулгашца де дезаш да.

Са мича лоI оаш балхара мукъа долча хана, аьнна, хьаттача, цхьанне Iоттар йир: «Тхоай цIагIа лоI-кх!.. ХIаьта а цун новкъосташа нийсдир:

— ВIаштIехьдаьннача лоI, къаьста моттиг яц хьайбаш леладерашта салаIа. Кхыдола культурно-бытови хIамаш вай дувца а дувцац. Аьхки, йIайхача хана-м миччахьа а тарлора, хIанз шийла я БIарччача дийнахьа тIера вала йиш йоацача балха уж хьалаш тоаде дезар...

Кхы мискагIа дехар де йиш яц.

Зоотехнически учетаца дукха кхоачамбоацараш да. Тахан а шинараш лоархIаш дуккха доахан да ферме, цар ханага хьежача массехказза даькка хила а дезаш. Iатто иттазза денна Iаса дой а, ост боале а, шинара лоархI цунах укхаза. ХIаьта зоотехнически бокъонаша яхачох, диъ шерал, пхе шерал тIех хIаьта а, шинара лархIац бежанах. Етт ба из!

Тхо хиннача дийнахьа доаркашка уж тайпа «шинараш» дIалуш учет еш бар ферма учетчик Костоев Бекхан техник-осеменатор Мартазанов Дауди. 220 бежан чулаттача помещене етт лоархIаш 152 да, царех шура луш. зоотехника яхачох, 106 да.

ХIанз а болх бе йолаенияц искусственни осеменене пункт, е укх шера йола а лургъяц. Кхыметтел цIи йийзаяц цига цхьанна а пешка чу, оборудовани ца хьозийча а.

Доахан дахкаш йола отделени къаьнача база чу улл. 25 етт ба цига тахан, 37 зIамига Iаса а да, шин денгара даьнна беттал совгIа кхаччалца ха йолаш. Шура мелаеча методагIа кхоаб уж. Керда даьча Iаьсашта хьалхарча деношка эшаш йола къаьстта клеткаш яц, селхан Iодаьраш а кхо кIира даьнараш а цхьан клеткашка доахк. Шийла я чухь, са тоха хала долаш. КIалхара уй асфальта да.

— Чакхъяьккхача шурийга доахача хана из йIоахье, хударкийчде, хий мелде моттиг яц,— йоах доаркa Точиева Маржана. Тахапалца пешк еллаяц базе. — Аккхана кхайкаяь йоллаше а. Хьа а ека кирпишк Iоххесай, цигга седад гIулакх. Кораш, наIараш дIоахдаьдац. Кхыметтел цхьайолча клеткашта хьалхашка Iаьсашта комбикорм йилла кормушкаш яьяц.

— Мичара дена дулх тIакхетаргда аккхарна, — йоах доаркa Iаьсех. — Эшаш дола хьалаш хилча Iаьсий а дика хургдар, алапи а, премеш а хургьяр...

Социалистически яхь йолаш яц хьайбаш леладерашта юкъе.

Иштта да «бахьанаш», дIатеххача. Уж дIадоахилга — ха сха йиш йолаш гIулакх дац. Газето хьалхагIа а дийцад «Экажевский» совхоза ферма балхацарча кхоачамбоацарех. Бакъда, тIеххьарча ханналца тоалучахьа даьнна хIама хинадац. Къамаьл долалуча хана вай аьннача бесса,- хIанз кIезига меттара хьайнаб цун болх. Шура йоаккхилга айдаларцен болхлой дисциплина хувцаяларцен. Цу гIулакха кIезига къахьийгадац коллективо а цун кердача бригадира Евлоев Хьусена а. Боккха боахам ба ферме: 839 бежан да цига Iа даккха дезаш.

«1977—78 шерашка хьайбаш толаме Iангара доахилга Iалашдара де дезарех» болча КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен соцамо лоархIаме а хаддаш а дола дехкараш оттадаьд хьайбай боахама хIара коллектива хьалхашка.

Экажевцашта хьалхашка шолхаленца латт уж дехкараш. Цар укх шера паччахьалкхенга планагIа йохка, езаш я 180 тонн шура, тIанйца социалистически дехкараш ца лаьрхIача, тIаккха цхьайтта бетта ехкар 150 тонн гаргга мара яц; дулх дохка деза 100 тонн (планагIа), дехкар 68 тонн да.

Хьа ца яьккхача йохка йиш яц шурен дулхи.

З. ДАУРБЕКОВ.

ФОТОРЕПОРТАЖ

Кирова цIерагIча сунженска колхоза хьайбаш леладераша юбилейни шу толаме чакхдаккхара йоаржаяьча социалистически яхье хьалхара моттигаш яьхай доаркa Полушкина Лидияс, Iаьсий леладераша Котиева Тазаретеи Марзиева Совдатен.

Шера планагIа хIара Iаттагара 2200 килограмм шура яккха езаш хиннача, цхьайтта бетта Полушкинас яьккхай 2250 килограмм.

Котиеваси Марзиеваси 10 ди даьнначул тIехьагIа хьайийца Iаьсий шерага кхаччалца кхеду. ХIанз цар хьанйцад 200 Iасилг; дерригаш а дикача хьале да уж. Ден-бус хIара Iасилга тIакхета дулх юкъера лаьрхIача 560 грамм хул, планагIа 450 грамм йоагIача.

СУРТАШ ТIА: доаркa Л. Полушкина, Iаьсий леладераш Т. Котиева, С. Марзиева.

С. ХАКИЕВА сурташ.

Доазол дехьара

СРР Бухареста къахьегамхой а хьаьший а безам чIоагIгIа тIаозаш я Румынски коммунистически парте исторе музее хьайийлла выставка. Цига хьахьекха да историена юкъе даха долча Россерча 1917 шера Октябра деноех, хьалхарча ленински декретех дувцаш дола 300 гаргга сурти документи. Цхьа раздел Румыне болхлой классан прогрессивни низийн Октябрьски революцеца хиннача солидарноста хетаяь я. Выставко иштта наха дIадовзийт Советий мехка турпала истори, дегIаснa социалистически общество хьалъечен коммунизма материально-технически база хьаечен советски халкъаша даьха толамаш.

СУРТА ТIА: экспозицега хьожача хана.

Аджерпресс—ТАСС сурт.

Американцаши революции

60 шу хьалхагIа Россе болхлошен ахархошен шоай бе делла Iаьдал. Дуккхача са даймехкахоша гIадбаха тIаийцар Октябрьски революце хьакъехьара хоам. Цхьабакъда юххьанца из къоабал ца беш а хIаьта тIехьагIа Советски мехка шоаш нийсбелча, хинначун маIан кхета а даь, къонача республика доттагIий а хинна дIаэттараш а болаш бар.

Революци ялале хьалхагIа США правительства полковник Раймонд Роббинс вахийтавар Россе Цеча ЖIарга американски миссена хьалха хила аьнна. Роббинса хьалхашка дехкар латтар: Керенске ханна йолча правительстваrа Германена духьала дIахо тIом бе йиш хургйолаш из хьаллоацилга а хIаьта иштта В. И. Ленинан большевикаштен новкъарле яр духьа тарлуш мел дола хIама делга а.

Цхьабакъда ше эрсий лаьттан тIа ма нийсвеллинге а Роббинса кхетадаьд, бокъонца дола Iаьдал Советий бе дахалга. Эрсашха болча нахаца къамаьл даьчул тIехьагIа кхетадаьд цо, царна машар, лаьтта, маьхк езилга. Дуккхаза а хиннав из В. И. Ленинца къамаьл деш. Владимир Ильича американски полковник дIакхетаваьв Октябрьски революце лоархIамах, цхьан хана капитализм дIаяргхилара бахьанех. Къамаьл даьраша шоайла вIаши тешаваьвац цхьаккха а, хIаьта а Россе шийна бIаргадайначохи хайначохи чIоагIгIа тамаш яь ВIашагIкхийттача Штаташка юха кхаьчав полковник 1918 шера аьхки. Сенате ше доклад еча хана цо дийцад Советски Iаьдала низеи эшадулургдоацаш из хиларен хьакъехьа.

Советски Россена оттаяь блокада дIаяккхара тIехьа, интервенцена духьала, Советий Мехкаца дика юкъмоттиг тассаран торговли дегIайоалаяран тIехьа лаьттав Раймонд Роббинс, кхы мел дар дIадаьлча, ВIашагIкхийттача Штаташта шоашта из гIойле йолаш хилар белгал а доахаш. Дуккхача сенаторашца цхьана шин мехка юкъе дипломатически юкъмоттиг оттаяйта гIийртав из.

Ткъо шу гаргга ха яьначул тIехьагIа юха а Россе вена хиннав Раймонд Роббинс. Юха цIавенaчул тIехьагIа хьакхайкадаьд цо, «мохки нахи адамий исторе чухь цIаккха а ца хиннача тайпара чIоагIа барта хилар» гучадаьйнад шийна аьнна. ХIаьта, «Совет Раша тудей» яхача журнала (Нью уорлд ревью» яхачул хьалхагIа хинначун) Октябра 20 шу дизара хетаьйча номер тIа цо яздаьд:

«7 ноябре 20 шу дуз адамий исторе чухь эггара сийлахьйоккхагIа йолча революце. Тороний нийсхо енай цо цIеча байракха кIал Iодаьча хIара бера. Цига массава а деша йиш йолаш ва. Цига хьабе болх боацаш нах бац, классаш яц, къамашта юкъера гоамал яц, дыний барт вIашагIа ца кхеташ хIама дац».

ДIахо а шийх капиталист оалаш хиннав Раймонд Роббинс, цхьабакъда шийна хийттачул дукхагIа хIамаш Iомадаьд цо Ленингара...

Октябрьски деношка Россе хила вIаштIехьдаллал ираз долаш хинна дуккха американцаш бIаргабайна я со. Доктор Джером Дэвис тIема плешенцта юкъе болх бе вaха хиннав цига. ЦIаккха а йовргйоаца хоза уйла дег чу йоссаяьй цунна революце, цудухьа дIахорча деррригача шерашка хьинаре болх баьб, хIанз беш а ва Дэвис советскии американскии халкъашта юкъера контакташ чIоагIъяра, цIаккха а кIаьд ца луш тха дай-мехкахошта юкъе доаржаду цо СССР-ах дола бакъдар.

Советски Iаьдал даьннача юххье а тIехьа хIамах сакхувча цхьаболча, Арманд Хаммер санна болча, бизнесменаша кхетабаьб вай мехкашта юкъе цхьана леладеча гIулакхий лоархIам, эггара хьалхара гIулакхаш дIадоладир цар кортабола контакташ вIаштIехьъяхара.

Культура дуккхача деятелаша, писателаша, журналисташа, масала, Джон Рида, Альберт Рис Вильямса, чIоагIгIа хьаллоацар Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци. ТIехьагIо антисоветски пропагандах дог а тийша, культура цхьабола деятелаш шоай прогрессивни позицеш тIара дIабаьннаб. Цудухьа сий кхы а доккхагIа да шоашта хетарашта тIера ца боалаш чакхбаьннарий — Теодор Драйзера, Эрскин Колдуэлла, Ленгстон Хьюза, Карл Сандберга, дуккхача а, дуккхача а кхычар. ЦIаккха а бицлургбац тха гиганташ а — 1917 шера сийлахь-доккхий деноош массаза а хестадаь доктораш Уильям Добун Поль Рэбсонн.

Ерригача прогрессивни Америко дег тIара къоабалбора машаргахьа бaь ленински тIахьехам, къонача Советски правительства баьккха эггара хьалхара гIа. Американцашта юкъе хIачз а дукха доттагIийн тIехьалаттараши ба Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революци 60 шу дизар дездаьча Советски Союза. США реакционни гIозараш адам цхьатарра хIалакдеча герза керда тайпаш хьаде лерхIаш долча хана, ВIашагIкхийттача Штаташка баха дукхагIа бола нах хIаьта общественни мненега даьча хаттараша из бакъ а ду Советски Союзаца доттагIала гIулакхаш леладара тIехьа, советскии американскии халкъашта юкъера массе оагIорахьара, вIаши гIойле йола контакташ дегIайоалаяра тIехьа ба.

Джессика СМИТ,
«Нью уорлд ревью» керттера редактор.

(АПН).

«БАКУ—ТХА ИРАЗА ГОРОД»

Баку М. Азизбекова цIерагIча мехкдаьттан химен Азербайджански институте дешаш Европа, Азе, Африка, Латински Америка дуккхача мехкашкара бIаьш кагий нах ба. Афганистанерча студенташца къамаьл деш хиннав АПН корреспондент, цо дехар даьд царга шоай вахарах, дешарах дувца аьнна.

«Массехк шу даьлча квалифицированни специалисташ а хинна тхоай дай-мехка Афганистане цIа гIоргда тхо. Советски вузашка Iомадаьчох тхоай республика экономика дегIайоалаяра, масала, Iалама рузкъаш дикагIа карадоаладара пайда эца могаргда тхона. Мелла дукха ха дIаяхарах цIаккха а йицлургъяц тхона, къонача афганашта чоалхане технически говзалаш Iомае новкъостал деш советски педагогаша еш йола йоакхои теркои», — аьлар сога 27 шу даьннача афганца Мухаммед Шафи Азиме.

ТIеххьарча хана советски специалисташа новкъостал а деш тха мехка кораяьча мехкдаьттен газ йоаллача моттигаша къаман химически промышленность дегIайоалаяра дика гIулакхаш хьадаьд, — йоах цо. — Из лоархIаме дехкар кхоачашдара Iалама кхоачамаши уж чакхдахара йола хIанзара оборудовании ийша ца Iеш дуккха квалифицированни специалисташ а эш. Гой цудухьа вайтав со а са новкъостий а Советски Союзе. Соахка аз чакхъяьккхар мехкдаьттен химен Азербайджански институт, цул тIехьагIа со дIанйцав аспирантуре. Са Iилман балха тема — окислительни дегидрироване прогрессивни методагIа маьхеча стирола химически соединени хьаяр. Толаме тохкамаш дара новкъостал ду сона аз болх беча Iалаьмате дика кийчъяьча лабораторе. Доккха новкъостал хул иштта шоашта ховр а опыт а тхона хьахьехаш са кулгалхочо профессора Алхазов Тофикен кхыча Советски специалисташен деча хьехамех.

Мухаммед Шафи Азими институт хьахьокха сона хьалха ваьнна «гид» хилар. Цунца цхьана дешаш кхы а 50 афгански студенти аспиранти ва. Дуккхача Iилман лабораторешка институтски библиотеке, паргIатача аудиторешка, тайптайпарча мехкашкара студенташ салаIара гуллуш йолча «Дружба» яхача интернациональни клубе, спортивни комплексе хилар тхо. Азербайджански столице хозагIа ярех йолча йисте бIарчча квартал дIалоацаш я студенчески городок. Укхаза вIаши уллув бах советскии кхыча мехкашкарен студенташ. Мухаммеда сесаг— бакински кхыча вуза — халкъа боахама Института — аспирантка я. Из а кийчлуш я кандидатски диссертацена защита е.

Къонача марон сесагон Баку «Шоай ираза город я» оал. Укхаза диъ шу хьалха вIаши бейзаб уж, укхаза цхьа дезал хинна вIашагI а кхийттаб. Укхаза яь я дунен тIа эггара хьалхарча кхалсага-космонавта Николаева-Терешкова Валентинай сийна Валентина аьнна цIи тилла йола цар йиIиг.

Дуккха шийн новкъостий бовзийтар сона цу дийнахьа Мухаммед Шафи Азиме. Царех цхьабараш байзар студенчески клубе хиннача концерте, вожаш — нек деча бассейне спортивни яхьашка, кхоалагIбараш — азербайджански хоза хьаж йоагIа чай дукха дезараш гуллуш йолча чайхане. Цар массане а чIоагIа раьза болаш дувцар вай мехкарча шоай вахарахи дешарахи.

— Хозахета хержа яц аз бурув тохара инженера професси, — йоах мехкдаьтта-промысловии факультета шоллагIча курса студента Абдул Хакима. — Афганистане хIанз эшаш ба цу профила специалисташ. ЧIоагIа раьза ва со бIаь шу хьалхагIа денз «Iаьржа дошув» даккхара традицеш йолча Азербайджане деша сай вIаштIехьдаьна. Азербайджански мехкдаьттахоша йIаьхий теоретически а практически а опыт Iоаяьй, моллагIча а мехкдаьтта доаккхача мехка пайдане йолаш. Аз сайна хьалхашка оттадаь дехкар ма-могга дукхагIа дешар Iомадар, айса караладьцача гIулакха бокъонца вола мастер хилар...

Гой фу йоах йисте а ваьнна Бакура дIаводача афгански цхьаькха студенто Мухаммед Якуба:

— Хала да сона седла дукха доттагIий, Iалаьмате дика хьехархой юхе бисача городах, эрсий мотт аз Iомабаьча городах къаста. ХIанз подготовительни факультет чакхъяьккхачул тIехьагIа кхыча советски городе — Ташкенте дIавода со, цига органически доацача химе специальность Iомаергйолаш. Дог тийша ва со цига а сайна дукха доттагIий корабоагIаргхиларах. Советски Союзе массанахьа а тIаэц тхо, афганцаш, безаме, дега йIовхалца, дика лоалахой санна...

АГАЕВ Акиф,
АПН корреспондент.

КЪОНАЧА ПОЭТИЙ ОАЗАШ

ТАХАН ШИЙ БОЛХ ДӀАБОЛАБУ КЪОНАЧА ЛИТЕРАТОРИЙ VII-ча РЕСПУБЛИКАНСКИ СОВЕЩАНЕ

Нохч-ГӀалгӀай литература толашагӀйолча традициех цаӀ я литературе шоай хьалхара гӀа боаккхаш болча кагирхой йоакхо елга, царна эшаш дола гӀо-новкъостал делга. Вай литература дегӀаахара никъ бовзаш бараш-та дика хов ше хьахиннача хьалхарча шерашка дешз цо из гӀулакх лаьрхӀа леладаьлга. Цудухьа къонабарий массаза а тоъро хиннай денгара денга шоай профессиональни говзала, граждански сакхетама боарам лакх а беш литературни деша говзанчий мугӀарашка дӀаувттарца шоай талант а дега йовхал а коммунистически общество хьакхоллаш доаллача советски халкъа дӀа-тела.

Республика йоазонхой Союза правлене хан-ханнахьа чакхйоах къонача литераторий совещанеш. Цига дувц болалуш бараштa карагӀдаьннараш, царна ца дулуш дисараш. ХӀаьта ховш ма-дий мел чӀоагӀа накъадоал къонабараштa шоашка вокхагӀча новкъосто дог а лазаш аьина дош, бaь хьехам. Из санна долча гӀулакхий лоархӀам белгалбаьккхаб «Творчески кагирхошца беча балхах» болча КПСС Центральни Комитета соцамо (1976 ш.).

Дукха ха хетац къонача литераторий совещанешка поэтий Гагиев Гирихана, Шайхиев Алваде, Минтик Ивана, кхыбарий цӀераш хеза. ХӀаьта тахан СССР йоазонхой Союза членаш болча цар произведенеш республике яйза ца Ӏеш цун доазол арахьа а йовзаш я. Царна уллув хьалкхувш латт итташ бола кхы а къона йоазонхой. Царна лаьрхӀа я тахан Грозне хьаеллаш йола совещани. Цига шин дийнахьа дувцаргда къонабарий творчество дегӀаахарца мел дувзаденна дешаш.

Тахан оаха кепатох гӀалгӀай къонача поэтий стихаш. Царех цхьабарий цӀераш газет дешараштa йовзаш я, хӀаьта вокхарца духхьашха вӀашагӀкхет уж. Тха теша безам боагӀа цунах тӀеххьара вӀашагӀкхетар хург ца хилараx, тӀехь тӀайоагӀача хана а къонача поэташа дика стихаш язъярца вай гӀадкхувларгхилараx.

ТОРШХОЕВ ИбрахӀим

ЗАМАНГА

Хьанцар гӀерт хьо хийра яла?
Хьанка е гӀерт курал хьо?
Хьа духь боаг са дега ала,
Кхехкош уйлайх биза хьоа.
Со веций уж сийрда уйлаш
ДогӀанца лаьтта мехкаер?
Со веций низе кулгашца
Лаьттан тӀехе къоагаер?
Бочаваьккхавац Ӏа, замаI
Са урд саго аьхадац,
Хиннаяц гӀо де Сезамаш,
Къакета даьла хиннавацI
ТӀехьвисав Ӏовежа, хӀаьта
ТӀехьакхе гӀертар сихагӀ уд,
Кхарда-м кхарде, бакъда лаьтта
Сол тешаме вац хьа мурдI
Цхьаволча саго хӀана ю из кхоI
Хьадехараш хила йиш йий листа
ДӀадехараштa якха хилча хьоI
Шийга саг кхайкача «вoaй» аргдеце
Лаьтта шийх саг хеташ мишта вахI
Наьха бала дегах Ӏеткъаш веце
Бац сага мицхала зиррата мах.
Со-м цун йӀовхал кхоачаялар кхерац,
Дог—Дай-мехка бӀайха зӀамига малхI
Хьайийлла я цун неӀераш шерра:
— Хьачудовла, дӀоахле, дика нахI

* * *

Малав лаьтта дега йӀовхал йистар?

ВЫШЕГУРОВ МУХЬМАД

ТУРПАЛИЙ СЕДКЪИЙ

Сигле лотаяь товнаш санна,
Сийрда доагаш седкъий да.
Цар хозалю кара ца вугаш
Виса поэт малзгӀ ва?
Цудухь байташ церех язъеш.
Аз сахьатех сахьат хотт.
Да уж езечун бӀаргаш санна,
Сона сайга цар бӀа тувс мотт.
Ала хӀама доацаш хоза да седкъий.
ВӀалла бехк поэтий бац.
Бекъда, мелла хоза дале а
Пхесаьнчарга кхоачаргдац.

* * *

Кареле язъяь байташ

Ял, ва Карели,
Са ГӀалгӀайченна
Хьай цхьа кӀай бийса.
Цо хьона лоаман
Лепа бухь лургба.
Куц доло дакх
Ловцаца я,
ДӀаэца чӀожера поп.
Сийнача Ӏамех
Цхьа Ӏамилг ба,
Лоаман сиха хий
Хьайна дӀаэца.
ТӀаккха Ӏа, карелка,
Ба сона, хьай белам,
Безамах доага дог
Лургда аз хьона.

* * *

КАРТОЕВ Дауд

ЦӀерах, болатах баьча гӀозо
Машарга бода никъ билац.
Сигле къоръяь сармак хилча,
Адамашта фо таац.
Ирзен гӀозле йовзаш волчоа
Гора этта ваха лац.
Къаьга Ӏуйре дукхаезачоа,
ЦӀера йӀовхал йовза лац.
Ялат кхедеш ший кулгашца,
Сага ваха безам ба.
Бера делар—наьна бӀаргашка
Кхаьча ираз доккха да.
Деза вайна даьттӀа зиза,
Баьца сийнал еза.
Деза вайна седкъий лепар,
Шовдан илли деза.
Эшац вайна Ӏаьржа морхаш,
Пхорчо етта шок.
ЦӀера ала, тӀема герзаш —
Вай сайнду шок.

* * *

Цкъа лостабаьча мангало.
МорхӀ бизза буц гулъю.
Цкъа аьнкача во дешо
БӀаьннека цатоам бу.
Цудухь вайна лестабе
Мангал ма эшалба.
БӀаьннешта вас ю
Мотт а ма кхувлба.

ДЗАУРОВА ХАДИШАТ

УЙЛАШ ЕЛАР

Екайора лакха михаш,
БӀаьстан михо сеттаеш.
Екар попаш, зизаш ловзар
Со шоай гӀозвлах хьегаеш.
ЭгӀа, магӀа сомадаьнна
Лаьтта мел дар ловзаш дар,
Ловзаш додар шийла шовда,
Ловзар ага улла бер.
БӀаьсти яр уж хьийстар, бӀаьсти
Бакъда, сона-м бӀаьстено
Уйлаш елар дог хаьддизза,
Кховдош ховха из зиза.

* * *

Р. ЧЕМХИЛЬГОВА

Хьог со чӀоагӀа оалхазарах
Цун иллеш ма зовне да.
Уйла ю аз: укх вахарах
Сога малагӀ дакъа кхоачаргда?
Ираз хетар низ хуларе
Бе вахарца наха тоам,
Цар дегашка бала байбе,
Кхувре хьалха дӀабе хоам.
Селлара кхерагъяцар чӀоагӀа
Даьлга ховре наха ловр.
КӀеззига дийлха дале догӀа
Лаьттан доккха хул товр.

ДАУРБЕКОВ Борис

ДАЬХЕ

Къонал
ЛархӀа ез:.
Вахар а
ЛархӀа деза,
ХӀаьта Даьхе-м
Еза еза.

* * *

ЯХЬ

Хьо ийса вах,
Хьо бакъахьа вах,
Са вошa,
Са доттагӀ,
Нагахь яле
Хьа гӀулакхашца яхь,
Нагахь еце
Хьа дег чу хьагӀ.

АХИЛЬГОВ Микаьил

МАЬТ-ЛОАМ

Латт хьо кура, маьлхе лепаш,
БӀаргаш нахага хьежадеш.
Хьона седкъаша лекх ашараш.
Нанас бер мо, тхьувсабеш.
Хьона лакхе аьрзеш кхест,
Морхаш лела догам деш.
Тийрко моаршал хьога хетт,
Сийна талгӀеш ловзаеш.
Хьа босешка хьаьлий дажа,
Мерза шовдаш духадувл.
Цкъаза кӀайча петара палчакх
Хьа керта тӀа къегаш хул.
Маьлхан йӀовхал гӀоза мелаш,
Са Маьт-лоам, хьо кура латта.
Гаьнарча наькъа водаш хилча,
Хьоцар къаста хилац атта.

Са гӀалгӀай мотт

ЗӀамига волаш со са нанас
КӀаьдача ага чу теркаваьв,
ГӀалгӀай метта ашарашца
Бийсан юкъе тхьувсаваьв.
Хьо цу хана дег чу бижаб,
Ва са хьамсара гӀалгӀай мотт.
Сона наьртий духьал ихаб,
Шоай низ са дегӀа чу ботта.
Хьогар ийцад аз сай хьаькъал,
Иллеш даха мерз ийцаб.
Деш ва со тахан доккхал.
Ӏаламан аз мотт баьстаб.
ГӀалгӀай мотт, хьо хьеӀаь хьаст ба,
Аз хьо кӀаьд а ца луш мел.
Ӏа низ бенна са иллеш а.
Лоаман бухье кхесташ лел.

МУТАЛИЕВ Мухьмад

Мехкдаьттахо

Малх-ба къаьга сийрда хьежаш,
Цун зӀанараш феца ег.
Мехкдаьттахо воагӀа велаш,
Цун наькха тӀа орден къег.
Яц из орден зехьа лелош,
Доккхала а эллаяц,
Ший низ, хьинар балха телаш
Мара совгӀат даькхадац.
Ганзаш лехаш, буруе деттaш,
Лаьтта хӀара денна оах.
Цун керара дега ма-хетта
Ӏаьржа дошув арадоах.
ТӀа-тӀа чӀоагӀагӀ, майрагӀ къувсаш,
Даим хьаьнала къа цо хьег.
Цудухь малхаца а къувсаш
Цун наькха тӀа орден леп!
Ший болх дукха безар бахьан,
Цун сий массаз лакха латт.
Цудухь ва из, ва из тахан,
Мехка Совета депутат.
Даьхе бахьан ва из вахаш,
Толамаш а цун духьа доах.
Цудухьа вахалва хьо, яхаш,
Новкосташа ловцаш доах.

* * *

ФуннагӀа хилча

ФуннагӀа хилча сагот вац со,
Аьнна, со лаьтта венавац.
Мерза, безаме нахаца ваха
Мара са уйла хиннаяц.
Лаьттан тӀа дӀа ца дийча,
Цхьаккха хӀама хьатӀадаргдац.
Наха везаш со ца хилча,
Аз леладер цхьаккха дац.

КАРТОЕВ Йовкъап.

Юхасаца

МоллагӀдола гӀулакх ийца,
Наькъа ваха цӀенах къасташ,
Юхасаца, гора отта,
МархӀадолла Нана-лаьтта.
Сих ма пе хьо из дӀахеца,
Зерат лоацдаь, урагӀатта.
Теде, шортта кулг а хьекхе,
Даькъал дувцаш ловца баькхе.
Хьаьнде, бӀаргех тӀоадал яькхе.
Хьаста, доага барташ даьхе.
Мича хов кхы цунах кхетий,
Эрий ара бартал водий.

Школьни глобусо хетадолийт: ма хоза я вай планета, хьа бе йоал хьона из, къона саг, — цун кхом беш, из лораеш хилалахь.

В. ХРИСТОФОРА сурт.
ТАСС фотохроника.

АРЧАКОВ Сали

Кхер со

Денал дехар, алар кхерац,
ДоттагӀ вовцаш ваха-ва,
ЙоӀо тесса витар кхерац,
Ийрчадоаккхаш кхеваь цӀа.
Низ-м бар са лоам ӀоӀаӀлап
Оамал—деш ва ца дулар,
Кхер со, Даьхе, дизза воӀал
Сайга хьона ца дулар.

* * *

Эшац дувца

Эшац дувца ваьча лаьттал
КӀаьдах хургба яхаш мотт,
Сона-м кхьметтел цун кхера
Гӏовга гӀайба хиле отт.
Сона эшаш бацар, даьра,
Мотт из боамбе, бедарий,
Кхоачам бар цу шаьра аре
Дего вижа вутаре.
Витац вижа кхераш зунгат
КӀалтӀавоалаш лозадар,
Баьца мергӀилг тӀа ца доалаш
Из кӀаьд дегӀо тоӀаяр.

Молдавски «Марсала»

ЦӀи хеза дола «Марсала» яхача тайпара чхьагӀар арахецара Итали даьлча, шоллагӀча моттиге дӀаотташ латт Молдавски ССР.

Карпинены яхача юртарча заводе оттаяьй «марсала» арахецаш йола лини, хӀаьта гӀулакхах кхеташ бараша яхачох, шелал кхетарца хинна лазараш юхатоха а йоккхий тонизирующи свойстваш йолаш а долча цу чхьагӀара хьалхара парти кастта арахецаргья.

Пхе шера эксперименташ яьчул тӀехьагӀа керттерча инженера Мордвинов Михаила хьалхленца завода чхьагӀардераша кхачан промышленноста Одесски технологически института чхьагӀар дара технологически кафедраца цхьана кийч а яь производствана юкъейнхьай «марсала» тайпара чхьагӀар кийчдара технологи. Специалисташа 20 гаргга вариант анализаш яьй, шоаш дага лаьцар чакхдаллалца. «Ркацители» яхача комсий технически сорта база тӀа кийчдеш да из чхьагӀар.

Молдавски специалисташа кийчъяьча шиӣ тайпарча технологена чуйоагӀа комсийн сага организмана чӀоагӀа пайдане йола ацетели, альдегидаш, эфираш теха йола концентрированни комсех даьккха хийи вӀашагӀ а эдяь кийчъяь смесь. МоллагӀча хьалашка «марсала» пхе шера кхаьча доал. Кердача методо торо хулийтаргья из шиӣ тайпара хоза а чам болаш а дола малар шозза сихагӀа хьаде. Москве дегустационни комиссе чӀоагӀа дика лаьрхӀад из чхьагӀар. хӀаьта 9,2 балл оценка а оттаяьй.

Сергей САМОЙЛЕНКО.
(АПН).

Газет дешарашка

Дукха ха йисаяц юбилейни 1977 шу чакхдала. Къаьна шу чакхдоалаш, кердадар хьатӀакхоачаш йолча хана массазза а санна дӀаяхача хана даьчун итогаш ю. тӀайоагӀача хана де дезачун уйла ю. «Сердало» газета редакце коллективо а белгалдаьд 1978 шера ше бергболча балха керттера лостамаш.

Газета редакце ший керттера декхар лерхӀ КПСС XXV съезда исторически решенеш, пятилетка кхоалагӀча шера планаши социалистически декхарашн кхоачашдара республика къахьегамхой оарцагӀа боахача областной партийни организаце тешаме гӀонча хулга.

Газета керттерча темаех цаӀ хургья СССР Конституци дӀайовзийтилга, советски вахара хьисап гойташ йола материалаш, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева парте ЦК октябрьски (1977 ш.) Пленуме, СССР Лаккхехьарча Совета аргӀан йоацача ворхӀагӀча сессе яьча докладашцареи къамаьлашцареи, положенеш тӀареи выводаш тӀареи хьадоагӀа декхараш дӀадовзийтилга. Уж кхоачашдара партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша беш бола болх бувцаргба газета тӀа.

«Сердало» газета оагӀош тӀа йолаш я «КПСС XXV съезда решенеш — вахаре!», «Кхетама болх комплексагӀа лелабе», «Советски вахара хьисап», «КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома V пленума решенеш кхоачашъеш», «ХӀара балха денна — дикала Знак!», «ХӀара кхайна—дикала Знак!», «ТӀехьабусараш боацаш бе болх», «Къаьнача зенерча гӀулакхашца — къовсам», «Общественни порядок лораеш», «Юртарча клубе», «Интернационалисташ хьалкхебе» яха а кхыйола а рубрикаш. Царех шоашта хетар, кхы малагӀа рубрикаш юкъейоалайнча бакъахьа я яздар дех шугара редакце.

Хьалха а санна газето шерра дувцаргда промышленни предприятей, гӀирсаш хьалдеча, колхозий, совхозий коллективаша лелаеча социалистически яхьах, цу яхье хьалхле лелаеча нахах. Цу гӀулакха лаьрхӀа хургья «Сийле хийла хьалхалаттарий!» «ДикагӀа йола опыт—массанена!», «Пятилетка кхаь шера план — 1978 шера 7 октябрь хьатӀакхоачаш!», «Социалистически декхараш. Кхоачаш мишта ду хьож?» яха рубрикаш.

Хьалха а санна газето чӀоагӀа терко ергья советски наьха интернациональни доттагӀала, коммунистически уйла йола керда саг хьалкхевара, советски вахара хьисап дӀадовзийтара, дӀаяхача замах юхедисача зенерча гӀулакхашца къовсам лоаттабара.

Шоай болх тесса лелабеш, шоаш денна дош кхоачаш ца деш, къахьегача наьха е еза йоакхо ца еш бараштa, хьаьналча къахьегамах къехкараштa, кхычар даьчох баха гӀертараштa, общественни порядок телхаераштa къахетам боацаш критика ергья газето.

Оаха беча балха тӀа тхона доккха гӀо дергда оаша, хьамсара новкъостий, 1978 шера газета тӀа кхы малагӀа темаш хилча шоашта бакъахьа хет оаша тхога яздой.

Шугара письмош кхачарга хьежаш да тхо.

Газета редколлеги.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 ДЕКАБРЬ
I-ПРОГРАММА

9.00 — Кардадараш. 9.10 — Ӏийранара гимнастика. 9.30 — «Шоаш дола моттиг хьахайта, зурманчаш!» 10.15 — Коканде хиннад из» яха фильм. 2-гӀа сери. 11.20 — «Дагардар хайтар». Телевизионни документальни фильм. 14.00 — Ӏилма-популярни фильмай программа 15.00— «Шахматни школа». Разрядникий класс. «Ловзаш юкъе кхачар». 15.30 — Вс. Вишневский. «Оптимистически трагеди». 16.15 — «Объектив». 16.45 — «Эрсий мотт». 17.15 — «Орленок» яхача телестуде концертни зал. 18.00 — Кардадараш. 18.15 — «Нохч-ГӀалгӀайче гӀолла». Информационни программа (эрсийи гӀалгӀайи меттала). 18.40 — Миллионий ленински университет. «Эффективноста формула». АТЭ-I яхача Московски завода балха опытацара. 19.10 — Эрсий халкъа инструментий ансамблай концерт. 19.40 — СССР Лаккхехьарча Совета депутаташа дувц. 19.55 — «Коканде хиннад из» яхача дуккха серийни телевизионни художественни фильма премьера. 3-гӀа сери. 21 — «Ха» Информационни программа». 21.30 — «Дега хьамсара бола мохк» яхача фильм-концерта премьера. Йистедаьлча — кердадараш.

II-ПРОГРАММА

18.00 — СССР Конституцех йола беседаш. «Советски сагӀ социальни Ӏалашвара пачхьалкхено ещ йола йоакхо» (нохчий меттала). 18.15 — «ХӀара сурта тӀа — малх». 18.30 — «Комсомольски къонал». 18.40 — «Ӏа даккхар мишта дӀадода хьожаш да тхо» яха передача. 19.05— «УнахцӀено» яха тележурнал (гӀалгӀай меттала). 19.35 — Советски Союзе гӀолла. Кинопрограмма.

16 ДЕКАБРЬ
I-ПРОГРАММА

9.00 — Кардадараш. 9.10 — Ӏийранара гимнастика. 9.30 — «Орленок» яхача телестуде концертни зал. 10.15 — «Коканде хиннад из». Телевизионни дуккха сереш йола художественни фильм. 3-гӀа сери. 11.20 — «Эстафета» яха телевизионни документальни фильм». Дайн бераши» яхача циклацара. 14.00— Документальни фильмай программа. 14.55 — А. С. Пушкин. «Моцарти Сальерей». 15.50 — «Лопатино яхача юрта балха деношн цӀейши» яха телевизионни очерк. 16.50 — Художественни самодеятельноста доакъашхой концерт. 17.15 — Сакъердаме старташ. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Деррига ха безам бися». Киножурнал. 18.25 — «Москван москвичаши». 18.55 — Свиридова иллеши романсаши. ДӀаоал СССР халкъа артисткас Е. Образцовас. 19.50 — СССР Лаккхехьарча Совета депутаташа дувц. 20.00 — «Известия» яхача газета приз яккхара хоккеях йола дунен халкъашта юкъера турнир. СССР сборни — «Квебек Нордикс» (Канада). Хьалхара период В. И. Ленина цӀерагӀча Центральни стадионера трансляци. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Известия яхача газета приз яккхара хоккеях йола дунен халкъашта юкъера турнир. СССР сборни — «Квебек Нордикс (Канада). 2-гӀен 3-гӀен периодаш. 22.50 — «Илли оал Шарль Трепес» (Франци). Цул тӀехьагӀа — кердадараш.

II-ПРОГРАММА

18.00 — Бераштa дола мультфильм. 18.15 — «Нохч - ГӀалгӀайче гӀолла». Информационни программа (эрсийи нохчийи меттала). 18.35 — «Толамаш даха торо хулийт коммунисташа». Новогрозненски мехкадаьтта чакхдоаккхача завода парткома секретара В. В. Бугрова дувц. 18.55 — Киножурнал. 19.05 — «Тхо — интернационалисташ». Ништта бах алхан-калинпаш». 19.35 — «Байкала тӀара рельсаш». Телевизионни документальни фильм. 19.50 — «Патриот» яха телеальманах. 36-гӀа выпуск. 20.20 — «Кхераме ха я цун яр». Документальни фильм.

РАДИО

15 ДЕКАБРЬ

6.30 — «Къахьегамца доал сага сий». Очерк (гӀалгӀай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.10—«Грозненский рабочий, «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.18 — «Сердало» газета обзор. 7.25 — Ашарий антракт. 8.25 — Нохч-ГӀалгӀай ашарий концерт. 9.15 — «Общественни порядок лораеча ха тӀа». 9.35 — Грозненски автотранспортни предприяте водителий бригадира Е И. Острецовна дола музыкальни радиооткрытка. 9.45 — «Шу чакхдоаллаш». «Чечингазстрой» трестера передача (гӀалгӀай меттала). 17.00 — «Литературни Нохч - ГӀалгӀайче» (гӀалгӀай меттала). 17.30 — КПСС XXV съезда соцамаш — вахаре! Технически прогресса тӀехьа бараш. «Севкавнипинефть» яхача институтера передача. 17.45 — «Клуба сердалоно хьех», Сунженски районера передача (гӀалгӀай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала). 18.40 — «Халкъа тӀахьожамхой болх беш ба» (нохчий меттала).

16 ДЕКАБРЬ

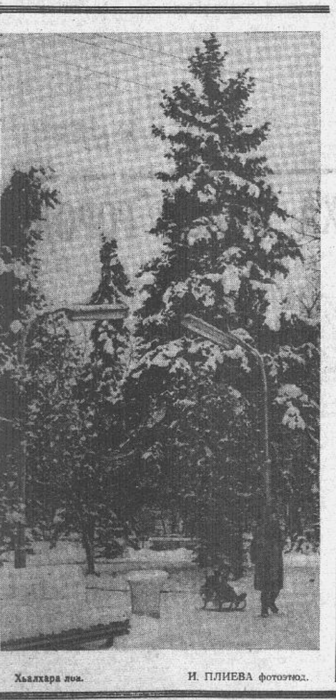
6.30 — «Юрта кадраш». Малгобекски районера передача. 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.18 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.25 — Нохч - гӀалгӀай радио керда ашараши иллеши (нохчий меттала). 8.50 — Социалистически яхьа дневник. 9.15 — «Атеист» (нохчий меттала). 9.35 — Комсаш лелаечун радиошкола. 9.45 — ДоттагӀий оазаш. 17.00 — БоккхагӀчарна берех лаьца. «Кхуваш доагӀа бер — коллективе» яха передача (нохчий меттала). 17.15—«Болхлочун вахар» яха радиогазета (гӀалгӀай меттала). 17.35 — С. Чахкиева дешаех даьха иллеш (гӀалгӀай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала). 18.30 — «Сайранара Грозный» (горсете гӀолла). 18.30 — Ашараш.

Хоттам

Тахан республике гӀоллен Грозней морхаш а йолаш, цхьайолча хана лоа а делхаш, ша билла а йоллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 1—3 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лоа а делхаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 5—10, дийнахьа 0—5 градус шелал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Хьалхара лоа.

И. ПЛИЕВА фотоэтюд.

ИттлагӀча пятилетка мулаш

ДУНЕН ТӀАРА КХОАЛАГӀА ГИДРОГИГАНТ

1977 шера октябрь бовш энерги еннай Ангара тӀарча Усть-Илимски ГЭС-а юххейисача, пхийттлагӀча агрегато. Цу тайппара, еррига а болх бе йоаленнай низагеи (3,6 млн. квт) шера йоаккхача электроэнергеген (20 млрд. квт. сахьат) диллача дунен тӀа кхоалагӀа гидроэлектростанци.

«ШАЙТӀАЙ ЧӀОЖЕРА» СУНТ

Усть - Илимски ГЭС — цул совгӀа, болх беш йола Иркутски (660 эзар квт), Братски (4,5 млн. квт), хьалъеш латта Богучански (4 млн. квт) станцеш а юкъейоагӀача Ангарски каскада кхоалагӀа лагӀа.

«Ангара» яха дош тунгусий, массаза а СибарегӀа баьхарий металлара даьккхача — «ШайтӀай чӀоже» яха маӀан долаш да. Ӏаламо яьча тезача хин гакза чура — Байкала чура — Ӏодолалуш алхха цаӀ мара доацача хиво, СибарегӀарча вокх хига — Енисейга кхаччалца ше хьоча 1779 километр наькъах доккхагӀдола дакъа аьле чу гӀолла хьидда додаш бу. Цхьабакъда хин увгӀар сага гӀаро хьа ца хозийтачара хин гечош, кӀезиг - кӀезига ухаш, искусственни фордий бух ухаш латт.

Ангарай гидротехнически торонаш комплексно Ӏомае болабеннаб 1917 шера Октябрьски революци ма-яьллинге а. 30-гӀа шераш доладеннача юххье оттаяьр цу ханага диллача Ӏалаьмате йоккха, массехк гидростанци хьалъе лаьрхӀа хинна, Ангара карадерзадара проект. Доккхийча бахьанаша, цу даькъе Сийлахь - боккхача Даймехка тӀемо, 50-гӀа шераш доладеннача юхье кхаччалца гоайир из кхоачаш ца яйташ. ХӀанз 9 млн. соргӀча киловаттага кхаьчаб Ангара тӀарча гидроэлектростанцей каскада низ. Усть-Илимски ГЭС-о биззача низаца болх бе а йолаялале нийсса ах юхаметтаоттадаьд ше хьалъеш дӀадахар. Цун электроэнерги СССР-е эггара дарегӀчарех я. 100 киловаттага — пхе кепигал кӀезигагӀа дода.

4 ЭЗАР КИЛОМЕТР ДӀАЬХА «ЭНЕРГОТӀИЙ»

1980 шера цхьа триллионни 380 миллиарди киловатт-сахьат электроэнерги йоаккхаргья Советски Союзо. Цу хана ерригача Союзе энерги йоаккхача СибарегӀено лоаца дакъа 30 процентага кхоачаш доккхагӀа хургда.

СССР-е пайда эцара аьттув болаш йолча гидроресурсех 80 процент малхбоалехьарча районашка я. Масала, алхха Ангара тӀеи Енисей тӀеи мара хьалъе йиш йолаш ац беррига а лаьрхӀача 50 миллион киловатт гаргга низ болаш йола гидростанцеш. Карарча пхе шера СССР-е гидростанцешта совнагӀа ӀатӀакхеташ бола низ Урала малхбоалехьарча даькъа тӀара боаккхаргба. Цунца дувзаденна Ӏалаьмате боккхача лоархӀаме хул электроэнерги гаьнарча моттигашка дӀакхоачара дош. ХӀаьта долче, СибарегӀеннеи СССР централни районаштеи юкъе ханага диллача а (4—6 сахьат) тӀаккха энергех пайда эцача «пикашка» диллача а йоккха юкъ йоаллаш хилар — «энерготӀаьш» тахкаргахьа озаш дола кӀезигача лоархӀаме доаца кхы цхьаькха цхьа бахьан.

Электроэнерги дӀакхоачаяра методаш эргаяьха тоаяр мехка доагора - энергетически комплекс дегӀайоаляра лоархӀамегӀарча декхарех цаӀ лоархӀ советски специалисташа. Дагадохийтаргда вай, цу даькъе Советски Союзе массане а къоабалдеш тӀаийца хӀамаш карагӀдийнна хилар. Дунен тӀа эггара хьалха укхаза хьалъяьй перемении тока 500 киловольти постоянни тока 750 киловольти напряжени йола линеш.

СибарегӀен БӀарччача энергосистема лине йӀоахал—2,5 эзар километр. ХӀанз Усть-Илимски ГЭС-агара Байкало - Амурски машиннаькъага кхаччалца юллаш латт электропередачай лини. ШозлагӀа боаккха гӀа — СибарегӀен БӀарчча энергосистема Уралал дехьа яллалца, СССР европейски даькъага кхаччалца, дӀахо яхьар. ДӀахо йодача хана хьалъе лерхӀ, йиъ эзар километр йӀаьх а енна, СибарегӀен Украинен вӀашагӀъювзаргйола, 2,2 миллион вольт напряжени йола лини.

Георгий БОГДАНОВСКИЙ,
АПН корреспондент.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурай отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

СФ05323. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул Маяковского, 92. Заказ № 9345.